Incunabula 67.

Ius ecclesiasticum

Iura cleri Romani.

Maffeus s. Maphaeus.

Celsi Veronensis: Dissuasoria ne Christiani principes ecclesiasticos usurpent census.

Bononiae per Platonem de Benedictis.

1494.

Hain Repert. bibl. N. 10,443.

Celsi Veronensis Dissuasoria.

Reuerendissimo Domino Iacobo Cardinali Papiensi Domitius Veronensis salutem et commen.

P Roxime legi Reuerendissime domine orationem disuasoriam Venerabilis patris Celsi ueronensis Canonici regularis in qua cum rationibus / tum etiam exemplis præclarissimis pluribus uarie copiose atq; ornate rebꝯ sacris parcendum et abstinendum esse contendit : eam a te qui doctissimus et eruditissimus ab omnibus haberis et existimaris ualde probari audio et uehementius commendari: Ego quoq; pro hac tenuitate mea grauissimum iudicium tuum tāti facio ut ipse tecum sentiam/ac talem lucubratōnē integerrimi religiosi imprimendam ex tua sententia esse decernam. Cum in uniuersum ad omnes pertineat talis causa talisq; disuasio. Christiani enim nominis decus / christianæq; religionis ratio præcipue custoditur / si inter alia quoq; res sacræ intactæ inuiolatæq; seruentur. Vale .

Epiſtola Reuerendiſſimi domini Hermolai Bar-
bari Epiſcopi Veronenſis ad. D. Celſum Veronē-
ſem Canonicū regularē Congregatōis lateranēſis

r Eligioſorum decus ſaluus ſis: uno ſpū le-
gi diſertiſſimam et xpianiſſimam epiſto-
lam tuam: in qua legenda tantam cœpi
uoluptatem, ut nihil ſuauius, nihil ad explendā
ſanam mētem pinguius audiri aut legi potuiſſet:
Quoniam nihil pretermiſiſti eorū quæ a magnis ī-
geniis excogitari, aut a doctis religioſis ad noſtroſ
homines erudiendos in tanta re afferri potuiſſent
omnibus doctrinæ, ſanctitatis, auctoritatiſq; pre-
ſidiis munitus: ad monēdos Venetos uiros te ita
preparaſti, ut apud omnes nō minus chriſtianus
q̄ doctus et ſis et habearis: Adde igitur quæ ī mar-
gine annotaſti: et perfice opus hoc dignum: ut in-
ter cætera quæ per omnes tuæ ætatis gradus preco-
nia, in omnibus fere Italiæ urbibus es cōſequutus.
Hanc etiam dignam laudem in Veneta urbe regi-
na Italiæ ut ita dixerim conſequaris: Tanta enim
ut ſpero erit dicendi uis, ut ſi non omnes, ſanio-
rem tamen partem ī tuam adduces piiſſimam ſen-
tentiam: Nihil falſi locutus es, nihil ueri conticui-
ſti ad ſæuiſſimos animos moliendos: Et cum om-

nia summa caritate narraueris: misericors ac mise
rator dominus magis ac magis assistet huic sancto
operi: et illuminabit mētes et corda omnium ad
ueritatem agnoscendam relictis tenebris: Nec dese
ret hanc urbem: quæ tempore lucis sola condita ē:
Et tot ac tantis sanctorum corporibus ornata ac
munita: ut nunꝗ̃ adduci possim illā facile peritu/
rā/ tanꝗ̃ summi dei peculiarē. Vale et me ut soles
ama/ ac pro me ora. Ex Venetiis pridie kllās Fe
bruarias. M. cccclxxi.

Tuus filius Hermolaus Episcopus Ve/
ronensis indignus manu propria.

Celsi Veronensis Canonici Regularis Lateranẽ/sis cogregationis Dissuasoria ne Christiani principes Ecclesiasticos usurpent cen/sus Ad Inclytũ uenetorũ Senatũ.

S Olent complures sæpenumero Sere/nissime Prĩceps / Illustrissimeq; Senatus cum de re aliqua tractaturi sunt / ea tantum in dicendo sectari / ea pro/ferre \ ea suo sermone complecti : quæ legentium auribus obsequãtur: quæ ue gratiam / et inanem sibi applausum ualeant aucupari. Contra uero quæ recta / quæ utilia / quæ bona sibi et honesta ui dentur: ea ueluti minus gratiæ \ minusq; oblecta/menti ac suauitatis habitura aspernantur et respu unt. Ast ego ab his profecto longe aliter sentio. Videntur siquidem mihi ii non mediocriter erra/re : ac ut ita dixerim / a proposito suo pene decide re. Nam dũ gloriam sibi ab hominibus ac laudes ex turpi quadam mercatura quærũt: ignominiam magis ac dedecus incurrũt. Quid enim turpius q̃ sub boni specie amicorum animis fraudes offun/dere? Quid indecentius q̃ pro ueris ficta ac simu/lata supponere? Quid inq̃ fedius: et ab omni pror sus honestate semotius / q̃ pestiferis assentatõibus

mortalium mentes in multos ac maximos errores inducere? Ii profecto nõ amici / non beniuoli / nõ uiri boni / ſed imaniſſimi potius hoſtes / et omniũ odio digni habẽdi ſunt. Quis .n. numeret quot mala / quot iacturas / quot peſtiferas clades iferãt? Quis inq̃ numeret quot detrimenta / quot diſpẽdia / quot incõmoda / ac pericula ob iſtiuſmodi aſſentatorum praua conſilia / ac obſequia fraudulẽta non priuati ſolum homines ſubeant: ſed etiam uniuerſæ res publicæ / ac cunctorum regum imperia? Id uero illis aſſequi haud profecto difficile ẽ: nam beniuolentiæ et amicitiæ cultu ſubtecti blandis laudibus / ac fictis obſequiis mẽtes hominum offuſcant: fraudes innectunt: et unumquẽq; rerũ ſuarum ignorantia inuoluunt: Vt quæ bona ac ſalubria / quæ ue ſibi noxia ac peſtifera ſunt minime dignoſcere queat. Tales etenim ſe eſſe arbitrãtur homines: ut merito iureq; laudentur: Ex quo innumerabilia poſtea peccata naſcuntur: et in maximis illi uerſantur erroribus. Quamobrem iſtorũ ego impreſentiarum ſententiam minime ſequẽdã duxi: ſed ea magis proſequar / ea audacter enarrare contendam: quæ ſi minus gratiæ / minuſq; ſuauitatis forte habitura ſint: at profecto nõ ficta / nõ ſimulata / ſed quæ uerum amicũ / uerumq; deceãt

monitorem: ob eamq; rem neq; omnino fortassis inutilia; neq; futura prorsus infructuosa. Nam et medicorum plerũq; amara sunt pocula: eadem tamen frequenter egrotis opem afferunt et salutem: Quod sane mihi quoq; arbitror esse faciundum: idemq; mihi in hac causa officium eandemq; assumendam ēē personam: quo aptius et facilius salutem pristinam: bonamq; ualitudinē languentibus inducam. Ea propter si licentius aliquid dixisse uidebor id non odio / non liuore aliquo fieri existimandum erit: sed ut magis animus tuus serenissime Princeps et eorum qui monitis talibus indigent ad meliora ac salubriora consilia capessenda q̃ efficaciter excitentur. Accipies igitur hanc lucubraciunculam meam satis horrida et inculta oratiōe conscriptā: quam ob meum ī te inclytumq; senatum singularē amorem / p̃cipuamq; caritatē et obseruantiam serenissimo nomini tuo dedicare cōstitui: Si quid forte consilii: Si quid utilitatis et adiumenti uobis: uestrisq; afflictis rebus non solū assiduis orationū suffragiis: Verū etiā crebris uerborū exhortatiōibus afferre potuero. Nūc igit̃ ne ꝓcul nimis nostra aberret oratio dicere aggrediar: quæ tecū ī p̃sentia mi Serenissime Princeps agere īstitui: Si tamē illud unū prius subiecero: me idcir

co hoc onus ſponte ſuſcepiſſe: ut nulla in parte mihi ipſi pro ingenii mei paruitate deſim: quin ea ſuggerã: ea conſulam: ea admoneam: quæ ad iſti/us ueſtri inclyti clariſſimiq; ſenatus ſalutem / ac per/petuã gloriam ĩ his tantis calamitatibus ac pericu/lis noſtris firma certaq; ratione ptinere dignoſco.

c Vm itaq; paucis ante diebus Sereniſſime Prĩceps religionis meæ gratia uarias urbes uarioſq; populos peragrarẽ: cõplures ſæpe/numero (ut fit) præclaros / ac ĩſignes uiros / cõplu/res illuſtres / ac excellẽtiſſimos prĩcipes alloquutus ſum. Inter loquẽdũ uero ĩ eos ipſos crebro ſermo/nes incidimus: qui nũc maxime per omniũ ora uer/ſantur et uolitant: De huius ſcilicet ĩpiiſſimi tur/ci Christiani nominis hoſtis pſpero fœliciq; bello/rũ ſucceſſu: quibus Chriſtianos inſequit̃ uexat at/q; trucidat: quibus orthodoxã fidem dies nocteſq; labefactare ac funditus euertere nitit̃. ĩ qua qdem re eum iam diu tantũ inualuiſſe tãtumq; excreuiſ/ſe cõſpicimus / tantas ſibi pedeſtres ac maritimas co/pias / tot auxilia ac bellicos apparatus ſibi cõparaſ/ſe: tantũ deniq; aduerſus Chriſtianos et Italiam ip/ſam exercitũ contraxiſſe: quantũ aduerſus Græciã olim magnus ille Xerſes: quem mare claſſibus: ter/rã uero pedeſtri exercitu pene operuiſſe memoriæ

Turcus.

Xerſes.

proditũ est. Quo circa tantæ potentiæ et expediti onis incredibilis magnitudo unicuiq; non imerito potest ẽẽ formidini. Verũ ceteris istiusmodi com pluribus inter loquendũ in eo sermone a nobis ꝑ termissis ad id unum maxime nostra tandẽ deflu xit oratio: q̃ magna fuerit / q̃ erumnosa / q̃q; do lenda et non sine lacrymis cõmemorãda recens ue stra Euboeæ insulæ clades / atq; iactura: qua profe cto nulla maior / nulla tristior / nulla uobis / ac Christianæ rei Publicæ infœlicior accidere pote rat. Ex inde namq; non uobis solum ac mari timo iperio uestro crudele bellum et extremum di scrimen ipendit: Verũ etiam Italiæ ipi ac uniuersæ fidei nostræ tristis euersio et supremũ exitiũ ꝑpara tur. Quo circa summopere profecto pertimescen dũ est: actum iam esse de nomine Christiano: actũ de fide catholica tot Christi laboribus / tanto san guine / tot cruciatibus constituta. Iam. n. ad radicẽ posita ẽ securis: i foribus iam adsunt sæuissimi ho stes: iã littora naualibꝰ copiis plena ũdiq; resonãt. iam nobis nisi e cælo diuinũ suffragetur auxilium extrema imminet clades / et miserabile naufragiũ subeundum est. Quis. n. istius imanissimæ belluæ ferocẽ impetũ substinebit? Quis trucem audaciã cohercebit? Quis inq̃ tanta elatũ uictoria ab incœ

Ebuoea.

pto suo deterrere ualebit? Pre multitudine qppe hominũ, ac pre magnitudine uictoriæ partæ angustos se fines hẽre arbitrabit̃: nõ. n. explet̃ unq̃ aut satiat̃ regnãdi libido: sed q̃to maior imperii fuerit accessio: tãto quoq; crescit et auget̃ dominandi cupido. Quã ob rẽ facile admodũ sibi ꝑsuasum erit: se se totius italiæ ĩperio posse q̃doq; potiri: huc ꝑfecto uotis omnibus aspirat: ad hoc toto desiderio mẽtis anhelat: ad hoc omẽs cogitatõnes suas, omia cõsilia, omnẽ curã animũq; cõuertit. Quæ sane res ueluti olim Alexãdrũ Macedonẽ, aut Cæsarẽ illũ: quos iste potissimũ sibi ex omnibus ĩmitãdos delegit ad subiugandi totius orbis cupiditatẽ supra humanũ modũ euexit: ita hũc quoq; pari mõ uehemẽter ĩpellet ad suũ longe lateq; ꝓpagãdũ ĩperiũ: ac nominis sui famã ꝑclarissimis gestis posteris demãdandã: quod ingenuis ac ꝑstantibus animis ad maximas res obeundas nõ mediocre adiumẽtũ afferre consueuit. Emulatione itaq; gloriæ (ut aiũt) parẽ se illis conat̃ ostendere: et eorũ exẽplo gloriæ, ac laudis studio magis ac magis ardere et ĩflãmari uidetur. Ad quod sane nũc eo quidẽ ĩpẽsius et auidius anhelabit: quo latiorẽ sibi uiã, faciliorẽq; ex hac recenti uictoria sibi aditũ cõparauit. Quas ob res (ut multis uidet̃) satis quidẽ iuste hæc Euripi

Alexander. Cęsar.

Euripus.

uestri clades atq; calamitas omniũ maxima maxieq; deplorãda ẽ: quã digno uobis ac recto sũmi dei iudicio euenisse opinãtur / et dictitãt: ꝓpter insolitam uestrã sacrarũ rerũ exactionẽ / ac uexatæ religionis iniuriã. Sic profecto et ꝓxime decursis tẽporibus p̃clarissimæ illi totoq; terrarum orbe celeberrimæ urbi Constãtinopoli: quæ Romani quõdã imperii sedes extiterat: ob iniquiorẽ tamen cãm euenisse meminimus. Nã et si nõ sine magno cordis dolore ea ĩfœlicissima clades recolẽda sit: ob diutinã tamẽ ac ĩueteratã græcorũ a uera fide discordiã haud iniusto optimi dei consilio tã lugubrem calamitatẽ / tãq; miserabile excidiũ omẽs ꝑpessam fuisse testant̃. Quid Pisanorũ euersio? qui supiorib⁹ tẽporibus tãta potẽtia tamq; lato ĩperio gloriabã tur: Nõne tã diu ꝓspera eis cũcta successere? tã diu ĩperiũ suũ terra mariq; integrũ seruauere: quo ad rẽ diuinã summa obseruãtia coluerũt. Postq̃ uero ĩ res sacras / ac sũmi dei ministros ĩpias manus iniecere: tũ demũ multa aduersa / multa ĩcõmoda / multasq; ac maximas calamitates ꝑpessi sunt: Adeo ut nõ solũ ĩperiũ ip̃m turpiter amiserint: Verũ ẽt sub hostiũ misera redacti sint uirtute. Quo circa nemini sane mirandum est: si itidem nunc uobis et Euboeæ insulæ uestræ infœliciter contigit. Vox

Constantinopolis quare ĩ manus Turci

Pisç quare Euersç.

Tristus euentus expeditionis Achaicę. Vnde Euboę clades.

quippe oium gētiū ē oiumq; populorū: expeditionē uestrā Achaicā tā tristē tāq; ifœlicē euētū ob sacrarū rerū exactionē sortitā fuisse. Pariq; mō Euripi uestri cladē nuper acceptā i eādē omēs referunt culpā/eādēq; religionis iniuriā. Quā ob rē magnopere si recte sentimus/si ad nostrarū rerū inspectō nē rōne ducimur/magnopere inq̄ nobis ptimescēdū ē: si in hoc uestro pposito diutius steteritis/ne reliquæ ciuitates et isulæ uestræ eādē sortē subeāt/eandēq; uindictā. Neq;.n.psteuerāte ruinarū causa salutē afflictis rebꝰ gigni/parari ue posse sperandū ē. Hæc itaq; et alia istiusmodi complura ubiq; passim frequēter audiui: quæ enumerare/ac p̄senti sermone cōplecti uelle lōgi admodū supuacaneiq; esset negocii. At nūc id unū sat sit commemorasse: multa neq; uario/neq; obscuro sermone cū maxima uestri clarissimi senatus nota atq; dedecore ob insuetā istā sacrarū rerū cōpilationē ubiq; pferri. Quā ob rē (ut uerū fatear) ob singularē meū erga iclitū uestrū diuinūq; senatū amorē et obseruātiā nō mediocriter indoleo uicē uestrā. Vellē siqdē ea de uobis ac fœlici statu uestro libenter audire: quæ ad sūmā laudē/sūmāq; gloriā/ac splēdorē pertinerēt. At magno dolore carere nō possum cū aiaduerto quorsum iam inclinet ac deuoluatur illa no

minis uestri tanta claritas / tantaq; celebritas: quæ uniuerso orbe etiam apud remotissimos populos incredibilis ferebatur: nec imerito. Sicut enim multo antea tempore amplissimis diuitiis / maxima rerum omniū opulentia / summa gloria / summoq; splendore hæc præclara ciuitas uestra cæteras anteiuit: ita quoq; morū honestate / uitæ sanctimonia / iustitia / fide / pietate / religione / reliquisq; uirtutibus excellentissime prestitit. Quæ quidem optimæ disciplinæ postq̄ obliuioni tradi cœperunt. ita quoq; illa nominis uestri tanta claritas / tantaq; celebritas paulatim minui / paulatimq; deleri cœpit pariter et extingui. Verū licet ego grauiter et iniquo animo perferā tot clades / tot calamitates / tot uestros infœlices euentus / tot ātiquæ gloriæ uestræ atq; imperii detrimenta: quæ per totam fere proferuntur Italiam: nō tamē ab illorū opinione omnino dissentio (quod bona uenia uestra dictum sit) qui insolitā hanc sacrarum rerum exactionē / præcipuam rerum male gestarum causam opinantur. Cū.n. nonnūq̄ mecum ipe cogito: ac priorū temporū transacta mēte pcurro: ī eorum pfecto sententiam haud difficile adducor. Videtur siquidem mihi (ut libera fronte loquar) quæ firma satis et explicata ratione sentio inde uobis ac e pestilenti

quodam fonte omnia ĩcõmoda / omnia uobis ad
uersa manare: Quod palne ita esse unicuiq; aper /
tum satis erit atq; perspicuum: si clarissimorum fa
cinorum memoriam inspectare uoluerit. Quis.n.
ut rerum gestarum paulo altius initia repetamus
est tam inscius? Quis tam rerum omniũ penitus
ignarus? Qui nesciat q̃ mirificum / q̃ præclarum
q̃ q; diuinum hæc res.p. uestra ĩ sui primordio ini
tium habuerit: q̃ magna deinde atq; excellẽtia / ac
supra cõmunẽ conditarum urbium consuetudinẽ
incrementa susceperit? Omnia namq; tanta ꝓspe
ritate tãq; fœlici rerum omniũ successu euenere:
ut omnia fere in ea statim pariter excreuisse: et ad
summũ gloriæ fastigiũ ꝑuenisse uideantur. Nõ so
lũ.n. summis diuitiis preciosarũ rerũ omniũ uarie
tate / sumptuosissimis magnificisq; tectorũ structu
ris / incredibili nauiũ numero / miroq; ac splẽdido
earũ apparatu hanc ciuitatẽ uestrã breui temporũ
decursu uniuerso orbe celebrem reddidistis: Verũ
etiam lõge lateq; terra et mari imperium uestrum
propagastis: diutiusq; q̃ ullæ unq̃ gentes pro sin /
gulari uestra ac maiorũ uestrorũ sapiẽtia integrũ
fœlicissime conseruastis. Adeo ut neq; totius Italiæ
arma quæ uniuersi orbis domina atq; regina de /
scribitur ulla ex parte illud unq̃ labefactare potue

rint. Quæ nam igitur tantarum prosperitatũ: quæ tot fœlicissimorum successuum extitit causa? nisi propterea quia nulla unq̃ ciuitas fuit: ĩ qua aut religio magis culta, aut iustitia diutius et sanctius custodita fuerit. Id autẽ sine adulatione dictum existimari uelim. Videor. n. mihi pro rei merito parum ẽt dixisse: et sermonẽ ipsum superari magnitudine rei. Quis enim nõ admiretur? Quis nõ sũmis laudibus efferat præcipuũ illum singularemq; maiorum uestrorum in diuinis rebus ardorem: maximam et inuiolabilem iustitiæ ac religionis obseruantiam: Sũmam erga pauperes Christi munificẽtiam: Inextimabilẽ illam erga templorum cultum atq; splendorem liberalitatem? Huiusce uero rei ĩ hunc usq; diem optima testis est nõ modo probatissimorũ grauissimorumq; uirorum recẽs memoria. Verum etiã id ipsum cumulate declarant ornatissima templa, ampla ac sanctissimis religiosis referta monasteria: quæ ante actis temporibus ex solis maiorum uestrorum oblationibus et elemosinis constant fuisse constructa. Nam et si semper ĩ his quæ ad dei cultum ac religionis obsequium et obseruantiam pertinerent liberales haberentur pariter ac deuoti. Cum tamen istius modi calamitatibus premerentur ac talibus afficerentur angustiis:

Mira priscorũ Venetorũ religionis obseruantia.

tum maxime præcipuum ſibi e cælo ſubſidium bo
nis operibus expoſcebant : tũ maxime largiſſimis
elemoſinarum diſtributionibus magna fide / ma/
gnaq; deuotione deum ſibi bonorum omniũ lar/
gitorem placare cõtendebant . Quã uero diſparia
et ab illis diſſona nunc tẽpora ſubſequuta fuerit :
q̃q; diſſimilis ac pene contraria erga religionẽ cul
tumq; diuinum ſucceſſerit obſeruantia/aliorũ nũc
malim id eſſe iudicium. Res enim adeo illuſtri ac
propatulo ſita eſt loco/ut facile unicuiq; poſſit ẽẽ
perſpicua. Sed de his poſterius. Nũc redeo ad ma
iorum ueſtrorum tempora:qui ut antea diximus
talibus preſidiis cõmuniti tum demum aduerſus
hoſtes pro ſtatu pro imperio ſuo bella ſubibãt: tũ
ad certamen exibant:tum animo intrepido pugnã
capeſſebant:neq; prius ad patriam remeabant: q̃
profligatis deletiſq; hoſtibus uictoriam certam/ ac
ſpolia reportarent. Quam ob rem non immerito
laudatur ille. F. Camillus:qui Populum Romanũ
auctore Liuio ad hoc ipſum plurimum hortabat̃.
Intuemini enim inquit Quirites horum deinceps
annorum ſecundas res uel aduerſas : et omnia pro
ſpere diuina nobis ſequentibus numina aduenisse
inuenietis: Aduerſa uero et horrida ſpernentibus
ſubſequuta fuiſſe . Quanto nunc igitur meliore

F.Camillus
Liuius.

loco ſtaret : Veſtra quoq; res publica Sereniſſime Princeps: ſi maiorum ueſtrorum erga religionem optimas diſciplinas/ optimaq; inſtituta uobiſ imi/ tanda proponeretis? Quanto ſapientius ac præſtã tius regeretur: ſi eorum ſumma prudentia / et rerũ a ſe bene geſtarũ exemplo doctiores fieri niteremi ni ? Profecto non uos tot bella/non tot incõmoda non tot pericula/ non tot infeſtarent aduerſa: Sed ut olim fuſis ac circũquaq; debellatis hoſtibus ue / ſtriſ uictoriã ac glorioſa reportaretiſ trophea. At ſi minus hoc tempore proſpere minuſq; fœlicius q̃ expetitis et optatis uobis res ueſtræ ſuccedunt : mirum ſane id nulli uideri debet: cum maiorũ ue ſtrorum optimæ ſanctõnes parum quidem prudẽ ter paulatim obliuioni mandari cœperint: cũ reli gio ipſa / ac ſacerdotum reuerentia lõge minus ſo lito: minuſq; q̃ uti par erat excolatur in uobis. Sed ignoſcite oro ſi quid durius uobis uideor protuliſ ſe: ita enim multi imo pene omnes: qui ratõnis du ctum ſequi uoluerint: ſentiunt. Ad ueſtram. n. uti litatem omnia iſta proſequor: ea propter ad ueniã mihi faciliores eſſe debetis. Sed iam reuertatur un de excidit ſermo. Ea itaq; parũ docte a uobis ſen / ſim obliuioni tradi antea diximus: et recte quidẽ. Ea nãq; ſola fuerunt: quæ uos ſuperiori tẽpore ac

rem pu. ueſtrã ad tantã ſublimitatẽ/ ad tantã glo/
riam/tantũq; ſplendorẽ fœliciter euexerunt. Quã
ob rẽ haud iniuria deſiere nunc fœlices ueſtri ſuc/
ceſſus: deſiere antiqua trophea: deſiere priſtini uic
toriarũ triumphi: deſinere cœpit et tãtæ ueſtræ glo
riæ claritas: deſinere deniq; cœpit et illa pariter no
minis ueſtri tanta auctoritas/ tãtaq; maieſtas: quæ
toto orbe haud obſcure celeberrima uagabatur.
quæ cunctis populis/et gentibus uniuerſis/ regibus
atq; principibus nõ imerito admirationi eſſe pote
rat atq; formidini. Nũquid nõ iſta ꝑpenditis Cla/
riſſimi Veneti? Nũ quid nõ iſta cogitatis? Nũ quid
non iſta magnifacitis? Id unũ oro parũper aduerti
te: id unũ mẽtis acie parũper inſpicite: id unũ inq̃
teſtãte cõſcientia ueſtra parũper attẽdite. Quot ui
ctorias/quot trophea/quot ex hoſtibus ſpolia re/
tuliſtis/quot in hoc tã diutino bello fœlices euẽtus
experti eſtis/ex quo tã inſolitũ/tãq; uobis peſtiferũ
conſiliũ excogitaſtis: Vt nequaq̃ uerendũ eſſe ar
bitraremini ĩ res ſacras/ac deo dicata bona ueſtras
extẽdere manus. Quæ quidẽ uobis (mihi credite)
in his tãtis periculis/ac neceſſitatibus ueſtris/nullũ
ſubſidiũ/nullũq; prorſus allatura ſunt adiumẽtũ.
Et ſi aliter multis forte uideatur: qn imo ueluti pe

stis quædã sæuissima: quæ mortifera cõtagione sua uicina ac proxima quæq; inficere, et maculare cõsueuit: ita hæc quoq; uestros apparatus et copias (quod pius deus auertat) ad interitũ, pernitiemq; deducent. Non tale ꝓfecto consiliũ inisset Cæsar ille: licet esset a uera religione semotus: qui ut in eius uita pulcherrime scribit: cũ in aruerniã forte contẽdisset: Aruerni uero tãq̃ raptũ a summo imperatore spolium suspensum in templo gladiũ Cæsaris cõmostrarent: eundẽ tunc locũ ingressus gladium ipsum conspicatus subridẽs obmutuit. Cũq; amici eum detrahi inde iussissent, id nequaq̃ fieri Cæsar permisit. Et optime ac religiose quidẽ. Eũ nãq; sicut et cætera quæq; tẽplorũ ornatui, ac cultui dedicata, iã rẽ sacrã existimabat. Quã ob rẽ nequaq̃ fas esse censebat talia amplius manibus mortaliũ esse cõtingẽda: et in alios usus humanos esse quandoq; trãsferẽda. Nõ sic quoq; maiores uestri profecto fecissent, nihil tale unq̃ excogitassent: Non tale consilium inisent prisci illi summa prudentia, summaq; sapientia præditi: qui nullo imminente periculo, nullis aduersis, nulla demum necessitate adacti: tale sibi unquam subsidium asciscere uoluerunt: et prudentissime quidem:

Cæsaris religio magna

Precipua rei Pu. gubernacula Religio atq; iustitia.

Intelligebant enim cuiusq; rei pub. optima gubernacula: quibus conseruatur, augetur, et propagatur imperiū, duo præcipua esse, religionē scilicet atq; iustitiam: quibus quidem stantibus et imperiū stare necesse est: et pariter cū labētibus labi. Huiuscemodi itaq; artibus, et institutis magis q̃ armis imperium hoc, quod terra mariq; latissimū est: facile parauerunt. Vbi uero hæ artes et optimæ disciplinæ labi ac declinare cœperunt: illico imperiū quoq; ipsum magis ac magis minui, ac retro fluere cœpit. Quæ quidem omnia ad religionem sacrarūq; rerum diligentiorem cultū et obseruantiam (si recte inspicere uolueritis) uos non mediocriter admonere ac impellere debent. Neq; uero solum exempla hæc uestratia rerum male gestarum optimo documento uobis esse possunt: Verum etiam maxima illa antiquorum cura, summaq; diligentia, et obseruantia: quæ diuinis rebus earumq; cultoribꝯ cumulatissime semper est habita. Apud ægyptios namq; auctore Diodoro cū uectigalia omnia tres in partes æquissime diuiderentur: primā sibi partē sacerdotes uendicabant: tantaq; apud eos auctoritate erant: ut eorū consilio et auspicio cuncta gererentur: imunesq; et ab omni prorsus onere liberi secundum post reges dignitatis locum obtinerēt.

Diodorus.

Aegiptiorū religio in sacerdotes.

Indi uero cum uniuersum populū in septem tribꝰ diuiderent: primā sacerdotū tribū constituebant: quā qdē ab omni opere et onere liberā sūmo cultu summoq; honore dignabantur. Sed æthiopes sententia mea deorū cultu, et obseruantia omnes antecelluisse omnesq; facile superasse uidentur. Apud eos.n.sacerdotes, tēplorumq; cultores tanto in honore fuerunt: ut ex ipsis solū regum sumeretur electio. Quodq; īcredibile dictu uidetur tāta fuerunt auctoritate, tantaq; illis fides adhibebatur: ut cum sibi uideretur regibus nunciarent: ut mortē appeterent, ita.n. dicebant deorum suorū iubere responsa. Quam ob causam omnes reges usq; ad Ptholomei secundi tēpora, ipsis sacerdotibus non ui neq; armis coacti: sed ex ueteri quadā consuetudine ipsa uicti superstitione sponte paruisse, et mortē oppetiisse traduntur. Quā ob rem hunc suæ tantæ pietatis in deos gloriantur fructū, mercedemq; tulisse: ꝙ nihil illis hostilis īcursus: nihil unq̄ inimicorū illis crudelitas obfuit. ꝙ nunq̄ sub externarū gentiū sunt potestate redacti. Nam Cambises Persarum rex potentissimus: cum infestissimo bello eos semel aggressus fuisset: maxima suorū strage accepta totum pene exercitū turpiter amisit. Hercules ac Dionisius toto orbe peragrato

Indorum religio in sacerdotes.

Ethiopū religio in sacerdotes omnium maxia.

Ptholomeus secūdus

Cambises.

Hercules. Dionisyus.

Genesis liber. Ingens fames.

Ethiopes pp eorum summã religionem itactos re liquisse feruntur. In sacris quoq; codicibꝰ nostris idem ferme traditur. In libro namq; Geneseos le gimus: superioribus sæculis tam uastam tamq; iau ditã famẽ uniuersum orbẽ inuasisse: Vt nusq̃ pe ne frumenta seu cibaria alia inuenirent: quibus in digentium posset inopiæ subueniri. Ea itaq; fa mis rabies aegypti maxime regionem uehementer oppresserat: et in ea crudelius ac dirius crassabatur: Adeo ut eiusdem regionis incolæ prædia sua pos sessiones tecta omnemq; suppellectilẽ pro emen dis alimentis distrahere cogerentur. Quæ cum ob famis diuturnitatẽ atq; sæuitiã: eos quoq; defecis sent: postremo ne ob ciborum inopiam misero cru ciatu et inaudito mortis genere uita excedere cõ pellerentur: se ipsos quoq; potestati regiæ addixe re. Quam ob rem Ioseph ille sanctissimus regis p̃ fectus cum iam immensam annonæ ad hoc ipsum copiam ante præparasset omnẽ terrã ægypti sacer dotali dũtaxat excepta cũctosq; populos sub pote state redegit Pharaonis. Ex quo quidẽ tempore us q; ad Moisem sacro id attestante elloquio quinta pars omniũ fructuũ in tota ægypti regione regibꝰ soluebatur. Quæ autẽ ad sacerdotes tẽplorũq; cul tores ptinebãt: ea ꝑrsus ab hac lege imunia ꝑman

Ioseph patri archa.

ferūt. Non solū.n. ingētia illis pdia cōtulerat Pharao: Verum ēt ex publicis horreis toto famis tēpore statuta illis cibaria pbuit. Qua pp nequaq̄ sicuti cæteri omnes possessiones suas ac utensilia reliqua uendere cōpulsi sunt. Quid Romanos cōmemorē? Non ne apud illos amplissima sacerdotia sacrorū ministris constituta erant? Non ne summū illis studiū summaq; semp uigilantia fuit non seruandæ solū uerum ēt āplificandæ religionis? Omnia nāq; ut placet Valerio. Max. post religionē ponenda illa ciuitas duxit: adeo ut ipsis sacris summi quoq; magistratus seruire non dubitarent. Ita demū se humanarū rerum imperiū ac principatū assequuturos existimabant: si diuinæ potentiæ religiose fuissent famulati. Verum qd nunc ista ulterius psequar: cum oīa non solū sacrarū litterarū uerum ēt barbarorū uolumina istiusmodi monimentis et exēplis plena sint atq; ex omni parte referta? Itaq; uos ea legite: ea pcurrite diligenter: neq; sicuti aiunt qdā sacerdotes deiq; ministros ueterū exēplo inopes et mēdicos ēē debere cēsebitis. Sed cōtra facilius iuēietis nullū ūq̄ tēpɔ: nullāq; ætatē extitisse: i q̄ sacerdotes tā illiberaliter et idigne habiti fuerint. At q si prisci tā diligētes tāq; religiosi i errore fuerūt: quales i summi ueriq; dei cultu futuros fuis

Romani in sacerdotes quales.

Valerius Maximus.

se arbitrandũ est? Quales et nos quoq; esse debe
mus: qui non falsa idola / non demonia colimus / ut
illi: sed maximũ illum cæli terræq; ac cunctorũ opi
ficem? Quã ob rem uellẽ pfecto serenissime prin
ceps pro meo in te ac uestrã rem Pu. studio / ut et
animus tuus / et eorum qui in ea opinione uersan
tur / aliquando ad salubriora consilia capienda er
ga templa tẽplorumq; cultores / et illis dicata bona
resipiscerent: et si non maiorũ exemplo: At saltẽ
recentibus malis uestris / et rebus infœliciter gestis
ad id plurimũ excitari debetis. Vereor. n. ego nõ
parum ac pertimesco: ne si diutius uobis ea mens
idemq; propositũ insederit: pati ẽt acerbiora coga
mini cum melioris sententiæ uiri nonnulli ea uo
bis pmittant. Sic. n. et cõpluribus aliis infœliciter
accidisse memoriæ proditũ est. Refert siquidẽ di
uus Augustinus in eo quẽ de ciuitate dei edidit li
bro. Cum Rome pestilentia quædam grauissima
mulierũ simul ac pecoris exorta fuisset: adeo ut p
morientiũ multitudine iam defecturum genus ani
maliũ crederetur. Hiems isuper illa tam incredibi
lis frigoris imãitate sæuiret: ut horrẽdæ altitudinis
niues p dies quadragita pter solitũ in foro duraue
rint: et Tiberis plurima glacie cõstringeret: tum fe
runt fuisse responsum: q ea esset pestilentiæ causa

. S. Augustinus.

Pestilentia ex retentiõe bonorũ ecclesiasticorũ.

qa plurimas ædes sacras multi priuati occupatas te
nerent. Quibus postmodũ restitutis: tum demũ
tot clades/tot ꝓdigia cessauere. Quintus ẽt Fului
us flaccus auctore Valerio memorabile ob contẽp
tam religionẽ exemplũ posteris dereliquit. Hic.n.
q̃uis censor: nequaq̃ tamẽ tulit ĩpune: ꝙ ĩ eo ip̃o
magistratu tegulas marmoreas ex Iunonis Locriæ
tẽplo in eam quã Romæ extruxerat ædẽ fortunæ ĩ
pie transtulisset. Nam post hoc factũ haud ĩmeri
to aduersa est mentis ualitudine captus: neq; dein
ceps ferunt rationis usum habuisse: sed ꝑ summã
animi egritudinẽ eum paulatim cõtabuisse ac mi
serime expirasse memoriæ traditũ est: cum ex duo
bus filiis in illirico militantibꝫ alterũ audisset e ui
ta migrasse: alterum uero crudeli morbo affectum
grauissime torqueri. Quo quidem casu Senatus
Populusq; Romanus non mediocriter commotus
publico decreto censuit: easdem tegulas fore locris
deferendas: ut eo pacto et impium censoris opus
emendaretur: et præclarum posteris exemplũ præ
beretur: immortali deo semel dicata haud unq̃
esse absq; nefario scelere submouenda: aut in ali
os etiam honestos et optimos usus transferenda:
Si qui uero religione posthabita id impie presum
psissent non sine graui stomacho Senatus se id pa

.Q. Fului us flaccus obcecatus pp direptio nẽ sacrorũ

traturos cognoscerent: meritasq; pœnas se quando
que daturos. Cōtra uero de Agesilao clarissimo i
peratore ab Xenophōte philosopho egregie lucu
lenterq; describitur: q ipse semper templa quæ ēt
erant inter hostes summo studio sūmaq; diligētia
uenerabatur: existimans imortalē deū nō inter ami
cos solū sed ēt inter hostes pia religione colendū.
Pariq; modo dei supplices atq; cultores ēt inimi
cos nullo penitus pacto uexari patiebat. Absurdū
quippe ac imanissimū scelus esse dicebat: ut quicq̄
ex tēplis delubrisq; diuinis unq̄ demeretur: aut eo
rum sacerdotes damno seu aliquo afficerentur in
cōmodo. Qua pp capitali admodū odio tales im
pios talesq; sacrilegos semp insectabat. Hoc nā
q; pacto et hostes debellare et exercitū suū strenue
deducere posse sperabat. Qd qdem ita ēē ex eo
facile satis coniici potest: qd de Mitridate in uita
Luculli a Leonardo Iustiniano nobili cōpatritio
uestro e græco in latinū traducta pclare describit.
Dū.n.hic pedestribꝫ naualibusq; copiis urbē Cizi
cenorū Populo Ro. confederatā ingenti manu es
set aggressus: oborta illico tēpestate deficientibus
q; cibariis a Lucullo turpiter pfligatus est: maxia
exercitus sui parte in ea pugna trucidata atq; con
sumpta. Mitridates uero dum saluti suæ sola fuga

Agesilai religio magna in templis.

Mitridates a Lucullo ob templum Dianæ expoliatū pfligatus Ciziceni.

consulere nititur: tam ualida iterũ tẽpestate obrutus est: ut relicta naui quæ ob ꝓcellæ magnitudinẽ iam iam naufragiũ subitura uidebat̃ se se necessitate coactus pirratis cõmitteret. Eam uero tantã cladẽ tantamq; calamitatẽ ferunt non imerito illi intullisse Dianã: quã ueluti deã et aliqd i se numinis habere arbitrabant̃: quia uidelicet ipiis manibꝰ maxima cũ religionis iniuria atq; dedecore eius templũ expoliare: eiusq; simulacrũ inde detrahere ꝑsumpsisset. Non minus sane horrendũ in Romanorũ exercitu ob similẽ causam aliud cõtigisse memorat̃. Nam cũ Carthago illa Romanis inimicissima ui tandẽ ab eis esset oppressa: Romanus miles quidã contẽpta religione in ea ipsa urbis direptione sacrilegiũ perpetrare non timuit. Appollinis .n. statuã qui ueluti deus ab omnibus colebat̃ aurea ueste nudauit. Sed nefarii sceleris debita supplicia diutius non effugit. Nam sapienti iustoq; cõsilio egit æquissimus deus: ut sacrilegæ manus inter fragmenta uestis inuenirentur abscissæ: quo doctiores in posterum cæteri redderentur: q̃ maxime a rebꝰ sacris atq; diuinis abstinẽdũ esset. Ex sacris quoq; libris istiusmodi exẽpla q̃plurima afferre possumus: ꝓcipue uero ut i Machabeorũ libris continet̃ pulcrũ nobis ac ꝓclarum ꝓstat exẽplum

Carthago.

Militis cuiusdam. Ro. manus ob sacrilegium inuẽte abscissæ.

Anthiocus rex ob con temptam re ligionem a deo pcussus

Anthiochus rex ille scelestus: qui tanta superbia i
tantaq; arrogantia se supra humanū modum extu
lerat: ut sibi ēt uideretur fluctib9 maris posse impi
tare: et ipsa cæli astra cōtingere. Hic itaq; cōtemp
ta ueri et æterni dei sacra religione / maximū illud
ac celeberrimū iudeorum tēplum sacrilegis nefan
disq; manibus expoliare non timuit. At qui diui
nam ultionē: quā se facile effugere posse sperabat
diutius non euasit. Subito namq; tam dura tāq;
horribili pcussus est plaga: ut de ipiissimi corpore
uermes scaturirent: et horrendo admodū cruciatu
uiuentes eius carnes effluerent. Hac igit̃ tam ma
nifesta tamq; diuina ultione cōmonitus ad sui tan
dē cognitionē deductus ē. Postremo uero cum su
um ipsemet fetorē ac cruciatū ferre non posset: iu
stū est inquit subditū esse deo: et mortalē non pa
ria deo sentire. Templū insuper cuius paulo ante
ornamēta ac pciosissima uasa impie abstulerat se
multis optimisq; muneribo ornaturū ēē pmisit: ip
sosq; sūptus ad sacrificia ptinētes de redditib9 su
is se cumulate ipensurū: et se insup iudeū facturū
esse spopondit. At cū ob imania scelera maximaq;
sacrilegia sua misericordiā cōseq idignus existeret
scelestē uitā digna morte finiuit. Ast heliodoro re
gis legato ut i eodē libro legit̃ simili cā eadē prope

Anthiochi mors. Heliodo rus.

contigere. Is namq; a rege ad diripiendam tẽpli pecuniam missus: dum iniunctum sibi negotium strenue perficere nititur: quicũq; eius sacrilego imperio parere ausi fuerunt: extemplo diuina quadã uirtute ruentes in dissolutionẽ formidinemq; conuersi sunt. Heliodorus aũt e cælo quodam sibi numine apparente subito in terram deiectus uariis ẽ confectus uulneribus: Quam ob rem omni salutis spe destitutus ex eo ipso loco quẽ paulo ante summa superbia summaq; iactantia ĩgressus fuerat maxima satellitũ stipante caterua a paucis postmodũ semianimis extractus est: Sed paulo post reddita sibi sacerdotum orationibus pristina insperataq; salute: cum multa uouisset ĩfecto negocio ad regem cum exercitu remeauit: Vbi cum ea quæ sibi appa ruissent e cælo/ et quæ ĩ se ipso expertus fuisset opa magni dei ubiq; priuatim ac publice testaretur/ a rege interogatus est: quis nam hac de causa Hierosolimã iterũ mitti sibi aptus uideretur. Si quẽ inquit habes hostem aut regni tui insidiatorem illuc eum transmittito. Eum enim si tamen uiuus euaserit flagellatum recipies: q in eo ipso loco uere sit quædã uirtus cælestis atq; diuina. Nam maximus ille cæli terræq; creator: q sũmo consilio summaq; sapientia omĩa regit moderat atq; gubernat

Helicdorus a deo pcus/sus.

Heliodori uera ɔfeſſio

Experto cre dendū tibi.

Qualiter habeātur ſa cerdotes ho rū temporū

eiuſdem loci cuſtos / acerrimuſq; defenſor exiſtit. Quicūq; igitur ſpreta religione uim aliquam eidē intulerint: impias ue in eum manus iniecerint: ne quaq̄ ſibi putent impune futurum. Tales et.n. eo uſq; inſequitur: uariiſq; calamitatibus et cruciati/ bus afficit: quoad perpetrati facinoris luant meri / tas pœnas atq; ſupplicia: huius uero rei ego ip̄e op timus teſtis exiſto: qui hac de re paulo ante in me metipſo periculū feci. Vereor profecto Sereniſſi / me pr̄iceps: ne quod Heliodoro accidiſſe diximus: id quoq; qui ſacrarū rerum tributa exigunt aliquā do īfœliciter eueniat: tū quidē quia id agūt: a quo ſi recte ſaperent procul dubio abſtinerēt: tū uero maxime quia id ipſum a pleriſq; ſūma īmodeſtia: nullaq; religionis aut inopiæ habita ratione agit̄. quod tamen ab illius ueſtri inclyti ſapientiſſimiq; ſenatus uoluntate lōge arbitror abeſſe. Vt ſcilicet in huiuſcemodi exactionibus ſacerdotes / deiq; mi niſtri: qui perpetuo ſtudio cultui diuino ꝓ omniū ſalute uacant / aliquā prorſus iniuriam patiantur. Verū id priuatorū cōſiliis fieri magis aſcripſerim: q̄ hoc quidē pacto hocq; inhoneſto miniſterio il / luſtriſſimo Senatui ueſtro gratificari cupiūt. Qua ꝓꝓ ſe in exigendo auſteros rigidos et inhumanos ꝑſtare conantur. Niſi.n.ad diē prefixū pecuniæ ꝑ

ſto ſint: adſunt ſæui exactorū miniſtri: ī miſeros ſa
cerdotes īpetū faciūt: cōuiciis lacerant/ obprobriis
onerāt: cōtumeliis uariisq; calūniis ſauciant: Eorū
ſubſtātiā ac ſuppelectilē aſportāt/ diripiūt: auctōni
bus uendūt: plus fere ī p̄dā q̄ in ſolutōnis ſortē ce
dit. Heu omībus retro ſeculis inaudita īpietas. O
ſūma crudelitas omni ſupplicio uidicāda. Hæc ne
xp̄iano nōi conuenire cenſenda ſunt? Exiſtimare
debemus deū tāta facinora cōtēnere poſſe? Cætera
q̄dē peccata et ſi grauia: ueniā tamē aliquādo pla
cato deo cōtritione merent̄: Sed ubi rebus ſacris ui
olētas manus inieceris: tū deniq; deum iratū expa
ueas. Adeſt. n. ſubito uidex īpietatis: ac debitas pœ
nas illico diſtricto et horrēdo iudicio repoſcit. Nūc
uero ad huis rei maiorē & certioremq; ſcientiam ſa
tis cōmode referri poſſet infœliciſſima. Cn. Pom
pei clades atq; iactura: cui primo tantum fauit at
q; arriſit ſecunda fortuna: ut iuxta Ciceronis ſentē
tiam nemo unquā tam imprudens arbitrandus ſit
aut fuerit: qui a deo īmortali tot ac tantas res taci
tus auderet optare: quot et quantas ad. Cn. Pom
peium pleniſſime deus ipſe cōtulerit. Verum tamē
quia ſecundum Liuium patauinum ac Ioſephum
totius hebraicæ hiſtoriæ ſcriptorem luculentiſſi
mum templi Hieroſolimitani facultates ac dona

Ingens impietas.

Cn. Pompeius.

Cicero.

Liuius.
Ioſephus.

Pópeii exitus ob templú Hierosolimis expoliatum.

profana impietate diripere conatus est: miserandũ sibi postea exitum comparauit. Quã enim tristi ac infœlici pugna in Thesalia aliisq; locis cum Iulio Cæsare decertauerit: nec non q̃ miserabiliter a puero Ptolomeo in quo maximam ac præcipuã spẽ collocauerat occisus atq; truncatus fuerit satis exploratũ habemus. Paria ac ut sic dixerim sororia

M. Crassus

istis etiam. M. Crasso contra Parthos Romanis infestos bellum gerenti euenere. Is enim ad bellum proficiscens cũ illud idem iudeorum templum diripuisset: atq; sicuti Iosepho placet inter cætera auream trabem templi centum et quinquaginta minarum auri confregisset: et i militum sumptus impie conuertisset: adeo ĩfœlici postmodum et infaustissimo bello cuntra ipsos Parthos decertauit: ut ĩter maximas ac grauissimas Romanorũ clades ac iacturas non immerito connumeretur. Primo. n. filius optimæ indolis ante cari parentis oculos Parthicis telis extinctus est. Plurimæ deinde pulcherrimæ legiones totius Romanæ militiæ decus miserabili sunt strage confectæ. Multa preterea eorũ signa hostilibus manibus intercepta: reliquus uero exercitus qui tantæ cædis superstes extitit quoquemcunq; rapuit fuga in Armeniã Ciliciam Siriamq; distractus est. Postremo Crassus ipse satis q̃

M. Crassus ob tépli Hierosolimitãi direptióem ꝓpria manu ↄfossus.

dem iusto optimi dei iudicio ab hostibus captus crudeles sibi magis delegit manus inicere: q̃ uiuus barbarorũ manibus turpiter abduci: Nam uirgã quandam qua equum urgebat in oculũ suum ip̃e met altius ĩpressit: Sicq; confossus duro mortis genere impiam animam efflauit. Cum uero perditũ eius caput una cum dextera manu a barbaris esset abscisum/ et ad regem Aristonicum deportatum: summo hostibus ludibrio fuit: et uti uiro de rebus sacris pessime merito aurũ liquidũ in os eius iustissime infusum est: Vt cuius animus nefaria sacri auri exarserat cupiditate: etiam eius mortuum et exãgue corpus auro ipso adureretur. Talia sunt igit̃ munera/ talia premia/ talisq; mercedis retributio eorum qui res sacras diuino cultui dedicatas dirripere sibiq; uendicare: aut in alios eas usus disttahere presumũt. Verum sicut istis ob contemptam religiouẽ graues ultiones legimus ĩflictas: ita quoq; piis cultoribus ingentia p̃mia fœlicesq; rerum successus æquissimo dei iudicio fuisse concessos. De Alexandro quippe Macedone inuictissimo rege memoriæ proditũ est: eum erga res sacras cerimoniasq; diuinas liberalissimũ semper ac munificentissimum extitisse. Cũ enim adhuc admodũ iuuenis esset ætate inter sacrificandũ utraq; manu thu

Crassi mortui in os ob maiorem uindictam aurũ liquidũ fusũ

Alexander ĩ res sacras liberalissimus

Leonidæ in Alexandrũ redargutio.

Alexandri pulchra responsio.

Aureauerba

Alexãdri in sacerdoté iadum ingens humilitas.

ta ac preciosa odoramenta pro ipsis sacrificiis diuinis exciperet: tum Leonidas inquit. O Alexander cum terris ferentibus aromata imperitabis: hoc pacto tam large tamq; effuse euaporare poteris. At impresentiarũ consulte rebus utere partius. Tum Alexander. O Leonida id a te potissimũ expeto: Vt si secunda peroptas: cum sacris numinibus parcus esse desistas. De eo quoq; in Iosepho legitur: sicut et in aliis quoq; ueteribus historiarum monimentis passim traditur / multa ac insignia sacratissimo illi iudeorum templo eum munera cõtulisse: et maximo deo nostro / propriis manibus immolasse. Tanto insuper honore / tantaq; reuerentia Iaddum summum illius templi sacerdotem prosequutus est: Vt etiam humi stratus eum adorarit. Iussit deniq; ut iidem sacerdotes / templiq; ministri: quicquid uellent libere poscerẽt. Inter cætera ita q; ingentia dona: hoc quoq; illis contulit: ut genti illi perpetuo patriis liceret legibus uti: nec non ut per septem annos / uniuersa iudeorũ gens ab omni prorsus tributorum onere libera esset / et immunis. Postremo uero statuit: ut quisquis ex hæbreorum gente secũ militare decreuisset: summa humanitate / summoq; ab omnibus honore coleretur. His itaq; omnibus hoc modo pactis: quasi diuina

uirtute cōmunitus / magno tunc animo aduersus Indos strenue mouit exercitū/summaqꝫ et incredibili celeritate Porrū illum potentissimū: ac pene īsuperabilem indorū regem insigni uictoria superauit. Non possum profecto hoc loco insignē illum Themistoclē non summis attollere laudibus: quē inter cæteras eius illustres / maximasqꝫ uirtutes / q̄bus egregie præstitit hac precipue religionis / diuinarumqꝫ rerum obseruantia cæteros ætatis suæ uiros antecelluisse constat. De eo quippe memoriæ proditum est: ꝙ cum a publicis rebus gerendis uacuus esset si quid sibi ocii daretur: illud pleruncqꝫ ad splendidos sacrarū ædium apparatus / et deorū tēplis affixa donaria / curiose et accurate uisenda cōferre solebat. Quare omni diligentia / omniqꝫ cura inspectabat: ne quid unq̄ quis demoliretur: ne q̄d usq̄ deesset: qđ ad deorū religionē / et cultū optime nouerat ꝑtinere. Quā ob rem si ii de q̄bus nunc diximus tam deuoti / tamqꝫ religiosi supstitiose diis falsis obsequendo fuerunt: q̄to magis nos Christiani id agere debemus: qui ueri et æterni dei cognitionem tenemus? Qua inq̄ cura/qua diligentia / quo studio / quo conatu / qua pietate/ et obseruantia excolenda nobis est uera et indubitata religio? Qua uerus ille cæli terræque

Alexander pp sacerdotes bene habitos / Porrū Indorum regem uicit. Themistocles omnium ætatis suæ religiosissimus

creator/ et rector colitur/ et adoratur: Qui non so lum nobis cuncta hæc terrena / ac temporalia bō / na / fœlicesq; rerum euentus sine cuiusq̄ adminicu lo iugiter prestat: Verum etiā animis ipsis / cum e corporum custodia excesserint beatam immortali tatem / ac æternam tribuit fœlicitatē si tamen uitā hanc recte laudabiliterq; duxerimus: quæ quidem dii illi gentilium non solum cultoribus suis presta re non poterant: Verum etiā in nullo prorsus abs que dei nutu illis ꝓdesse aut obesse ualebant. Si qua uero cōmoda / aut etiam detrimenta eos ali / quando hominibus legimus intulisse id solius dei/ et eo quidem equiori quo secretiore euenisse per/ missione firmiter sentiendū est. Neq; enim quic q̄ in hoc mundo fieri aliquando potest absq; eius imperio: qui solus est omnium rerum fons/origo / primumq; principiū: qui solus hunc mundum re/ git / moderatur / et mouet. Quo circa longe qui dem maiori studio propensiorIq; diligentia nobis enitendum est: si deum ipsum bonorū omnium largitorem optamus habere propicium: ut religio nis / ac diuini cultus integritas accuratius obserue tur; ne quid impium erga templa / ac deo dicata bona / ne quid a nobis erga sacerdotes / deiq; mi / nistros peragatur indignum. In quod quidē ini /

Qualis esse debet qui deū uult habere propicium.

pietatis genus si quando prolabimur certo noueri
mus eadem nobis infligenda ēē supplicia: quæ fal
sos illos deos: immo uerū deum per ipsos contēpto
ribus suis intulisse antea diximus: et eo quidē atro
cius et grauius: quo maior est / ac scelestior offen /
sa ueri summiq; dei q̃ demonū falsorumq; deorū.
Quam ob rem animaduertite nunc quæso Claris
simi Veneti. Animaduertite inq̃ æquo / claroq;
rationis intuitu: q̃ prospere ac secunde / deum ac
ipsa dicata bona uenerantibus omnia successere:
Quam etiam infœliciter / contēnentibus / uel im /
pie profanantibus: neq; mirū uobis profecto ui /
debitur: si parum prospere uobis res uestræ succe /
dunt: si qua incōmoda / ac pericula: si quam cladē /
ac calamitatē: si quam iacturā et pressuram susti /
netis. Non.n.eiusmodi sunt hæ uestræ diuinarū
rerum exactiones: quæ uobis dei omnipotentis au
xilium implorent. Non quæ imminentē uindictā
et ultionē auertant. Non tales proculdubio sunt
quæ uobis uictoriam ac fœlicem euētum belli pro /
mittere queant. Longe profecto uos uestra fallit
opinio: Si sic opinamini: si sic uobis persuadetis
uestro (mihi credite) uos inq̃ uestro mucrone cō
ficitis. Neq; enim hæ uobis ut antea diximus / ali
quod afferunt adiumentum sed magis perinde / ac

letale uenenum plurima detrimenta / maximasq; iacturas. Non hæ deniq; diuinã iram demulcent: sed ꝓuocant magis / et assiduis clamoribus expo / scunt. Legimus sane aliquãdo apud Trogũ Põpe ium: uirũ eloquẽtissimũ / summaq; auctoritate cõ / spicuũ: Regẽ quẽdam gallorũ noĩe Brenũ / cũ Macedones bello deuicisset / quasi terrena iã sibi spolia sordescerẽt / animũ ad deorũ tẽpla spoliãda cõuertisset / scurriliter quidẽ iocatũ Locupletes deos hominibus largiri opportere. Cum igitur delphos ad Apollinis tẽplũ dirripiẽdũ ꝓperasset: ubi maxima uis erat auri / atq; argenti: subito exorto terremotu montis non modica pars abrupta ẽ: quæ uniuersũ fere gallorũ strauit exercitũ. Dux uero Brenus cũ uulneribus plurimis affectus et ipse fuisset / atrocitatẽq; doloris amplius tollerare nõ posset: se ip̃m ꝓprio pugione peremit: Sicq; ob ausum scelus debita supplicia / digna morte ꝑsoluit. Pyrrhus uero cũ Locrẽses ex thesauro deæ Proserpinæ / magnã sibi pecuniã dare coegisset: Cũq; hac nefaria preda onustus enauigaret: ui subitæ tẽpestatis tota cum classe / uicinis deæ littoribus totus illisus est: in quibus deinde reperta pecunia denuo / thesauri custodiæ restituta est. Verum quid ista longius prosequor? Vereor enim si cuncta antiquorum exẽpla /

Trogus Põpeius.

Brenus dux Gallorum.

Brenus ad diripiendum apollinis tẽplũ properans Dei iudicio uulneribus multis affectus se ipsum interficit strato prius exercitu.

Pyrrhus sacros thesauros asportãs naufragium passus eos restituit.

huic propoſito noſtro accōmodata / præſenti ſer/mone cōplecti uoluero / me ſcribendi modum excessurū: tot namq; ſunt: ut pre eorum multitudine uix enumerari queant. Omitto itaq; illud. Q. Cæpionis exemplum qui conſul cum tholoſanū oppidum diripuiſſet: multumq; auri / et argenti in eius oppidi templis compertum fuiſſet: quiſquis in ea dirreptōne aurum cōtingere preſumpſit / horribili ſtatim dolore / ac cruciatu e uita migrando perpetrati ſacrilegii pœnas meritas dedit. Omitto Xerſē Perſarū Regē: qui quatuor armatorū milia miſit Delphos ad Apollinis templum dirripiēdum / atq; uaſtandum. Quæ quidem multitudo imbribus tota atq; fulminibus deleta eſt / penituſq; conſumpta: Vt uel ſic intelligeret Xerſes / quanto maior eſſet deorum iniuria: tanto nullas aduerſus deos eſſe hominum uires / atque conatus. Quæ ſane uidicta / iis quoque temporibus ſatis accommodari poſſe uidetur. Itidem namque uobis fere ſæpius eueniſſe conſpicimus: ex quo eccleſiarum bona tollere et in ſtipendia ea militum errogare cœpiſtis. Non ſolum enim / ut uos metipſi quoque optimi teſtes eſſe poteſtis / onerariæ naues ingenti bellico apparatu / multiſ uariiſque bellicis

.Q. Cępio.

Vindicta ingens in ſacrilegos. Xerxes.

Quatuor milia ad ſpoliandum Apollinis templum miſſa fulminibus deleta ſunt.

ornamentis onustæ: demissis e cælo fulminibus ua
riis tempestatibus / uariisq; periculis: miserabile p
tulere naufragium. Verum ēt multa hominū mi
lia / multis incōmodis / ac calamitatib9 oppressa in
fœliciter corruerunt: adeo ut nulli uel pauci admo
dum: quos ad hoc bellum contigit proficisci salui /
īcolomesq; redierint. Vnde quæso Clarissimi Ve
neti hæ tantæ clades? Hæ tantæ hominum cedes?
Vnde tot incommoda / et aduersa? Nisi propterea
q non aduersus homines tantum: Sed aduersus
deum / eiusq; cultum geritur hoc bellum? Sed de
hoc satis. Nunc enim ad hæc tempora nostra con
uertenda est oratio: et domesticis exemplis claudē
da. Non solum enim antiquorum nobis exem /
pla sufficere debent: si et nostra quoq; commode
afferre ualeamus: Presertim cum multos dicturos
non dubitem. Cur nobis gentilium / totq; scæle /
stissimorum deorum exempla proponis? Cur inq̄
nobis eorum q a uera erant diuinitate semoti / ul /
tiones adducis? Quibus cōmode satis et opportu
ne respōdendū est: a me id circo istiusmodi deorū
exēpla cōmemorata fuisse: Vt facilius inde / plani
usq; perciperemus: q̄ acerrimus sui ipsius uindex
esse debeat noster imo omniū deus in eos: qui cul
tui suo dedicata bona īpie dirripere / et in alios ea

Qualis deus noster i sacri legos erit: cū ii q non sunt dii tales fue rint.

usus trãsferre presumunt. Ex quo ii q falso dii uo
citabãtur et erant: q q̃ omni ꝓrsus diuinitatis nu
mine carebant / tam sæuas ultiones / tamq̃ pnitio
sissimas clades / ob eorum spretã religionem / ac sa
cratũ rerum impiissimã direptionem. Tales inq̃
dii / immo uero magis deus ipse p eos traditur in
tulisse. Cur autẽ id fieri pmiserit æquissimus de
us: ut hi qui demones magis erant q̃ dii / ab homi
nibus tam graues / tamq̃ manifestas pœnas exige
rent: ea potissimũ ratio fuit: quia nimirum quod
erat in eis ueram religionẽ ueramq̃ diuinitatẽ con
tẽnebant: quãdo ea ipsa idola uariis sacrilegiis / et
impietatibus aspernabant̃: quæ licet falso: Veri ta
mẽ dii uulgo credebant̃: et ab his maxime: q faci
nora talia ppetrabant: et non nihil numinis p̃sefer
re uidebãtur. Quã ob rem diuinitas ipsa istiusmo
di contẽptus / et iniuriæ debita supplicia / haud im
merito reposcebat. Cum nunc uero talis ignorã
tiæ remota caligine / p huiuscemodi scelera directi
us cõtemnat̃: grauiora quoq̃ / et acerbiora tormẽ
ta suis cõtẽptoribꝰ ĩfliget. Sed nũc tandẽ ad nostri
tẽporis hoĩes unde digressi sumus reuertat̃ oratio.
qd igit̃ cladis et infœlicitatis ĩpiissimo Federico se
cundo cõtigerit / ob ecclesiæ uiolatã libertatẽ / id ne
quaq̃ opus est multis uerbis exprimere. Id.n: uni

Federicus secundus.

cuiq; hiſtoriarũ perito ſatis eſt cognitum. Nã cum ab Innocentio pontifice tertio / ad imperii digni / tatẽ euectus eſſet: crucemq; pro expeditione cõtra Chriſtianorũ hoſtes aſſumpſiſſet: tum iſano atq; peſtifero ad ſui ruinam ſuſcepto conſilio / in eccle ſiaſtica / ac deo dicata bona conuerſus: ea dirripere et in profanos uſus tranſferre non timuit. Hic ita / q; ad eam uſq; cecitatem / ac nefandã rabiem ꝓlap ſus eſt: ut cum maximo Egypti principe / quẽ Sol / danum uocitant / ad religionis / et eccleſiarũ euerſi onẽ / ſacrilegas pactiones inierit: cõſenſeritq; ꝓrſus a quibus religioſæ ac chriſtianæ menti ſummopere eſſet abhorrendũ. Atqui debitas pœnas perpetrati ſceleris diutius non effugit. Nam poſt multarum urbium dirreptõnẽ / poſt multas atq; diuturnas cũ Romana eccleſia diſſenſiones: poſt innumeras ſa crarum rerum prædas / poſt multa deniq; / ac ima / nia ſacrilegia proprium filium ſuſpitione affectati imperii teterrimis carceribus adactũ crudeliter diẽ ſuum obire coegit. Ipe deniq; grauibus eccleſiæ cẽ ſuris affectus execrabiliter uti par erat a Manfredo naturali filio ſuffocatus eſt. Non pretermittã hoc loco Carrarienſium principum in ſimili impietate non diſſimilem calamitatem: nam cum rerum ſa crarum uſum / ob peſtiferum ab eorum emulo ac /

Soldanus Aegypti prin ceps.

Federici ſecũ di ob ſacrorũ direptionem exitus.

Cararienſes principes.

ceptũ cõsiliũ sibi ipie uẽdicassent: iperiũ postea ac ipam celeberrimã urbẽ patauiũ/ et natura / et ope munitissimã: quæ uix expugnari posse cẽsebat / fa cillime amiserũt. Neq3. n. mentitus ẽ ille q ait Nisi dominus custodierit ciuitatẽ frustra uigilat q cu / stodit eam: et nisi dominus exercitũ iuuerit: inua nũ ꝑfecto laborat: q illum prudẽtia sua deducere nitit. Sic illa quoq3 sancta Iudith cum isolentissi mi caput Olofernis ꝓprio eius mucrone detrũcas set / egregie domino ꝑcinebat. Non i multitudie est uirtus tua domine: neq3 i equorũ uiribꝰ uolun tas tua: sed humiliũ semꝑ et mansuetorũ tibi placu it deprecatio. Quã ob rem si uos quoq3 in maxi / mo ac splendido nauiũ apparatu spem uestrã loca ueritis: neq3 bonis operibus ac sacrarũ rerũ diligen tiore cultu deum placare cõtenderitis: satis ꝑfecto ꝑtimescẽdũ est: ne irato eo frustra uobis belli uicto riã promiseritis: Cum iuxta illud insigne oraculũ inuictissimi Dauit i domino magis cõfidendũ sit atq3 sperãdũ. Sic qppe dicebat. Hi i curribus et hi i eqs: nos aũt i noĩe domini dei nostri uictores eri / mus. sic ꝑfecto maiores uestri hostes suos terra ma riq3 strenue debellarũt. Sic crebras uictorias ac glo riosa retulere trophea: ceterũ cõsiliũ nũq̃ inire uo luerũt: ut res sacras/ ac religiosorũ bõa cõtigerent

Patauiũ a carariensibus amissum ob rerũ sacrarũ usum sibi uẽdicatum.

Iudith. Olofernes.

Dauit.

Optimũ consilium priscorũ uenetorũ.

Philippus Maria.

aut bellicis ea usibus traderēt. Percurrite uos istorias uestras Annales et monumēta uersate: nunq̃ illos iuenietis / ex rebus sacris belli sibi parasse subsidia. Postremo uero ante oculos uobis Philippi Mariæ recens ꝓponatis exemplū: q cum secundos admodū in rebus suis successus habuisset: et oīa sibi pene ex sentētia cōtigissent: Ad eā deinde isaniam / eamq; dementiā animū inclinauit: Vt ecclesiastica bona sibi absq; timore uēdicare ꝑsumeret. Sed ecce q̃ pulchre debitas pœnas exsoluit: Non solū .n. multis / assiduisq; bellis defatigatus iperii sui partē non modicā amisit: et inimicos suos prope mœnia ꝓpriæ ciuitatis discurrentes audiuit. Verum ēt ī corpore suo graues / acerbosq; ꝑtulit morbos: adeo ut lumie oculorū orbatus infœlicē admodum longo tēpore egerit uitā. Quē uero exitū habuerit eius imperiū: quo ue pacto illius illustris familiæ posteritas extincta sit nullaq; in eo relicta sit dominii successio unicuiq; ob rei ipsius recentem memoriā satis potest esse perspicuum. Quorsum igitur tam multa tam longo ac uario sermone conscripta? Quorsum tam innumera gentilium et paganorum pariter ac Christianorum exempla? Hæc omnia nēpe Serenissime Princeps Vosq; Clarissimi Veneti pro meo in uestrā rem Pu. studio /

Philippus Maria / et regni maxima parte et sanitate corporali / et posteritate familię suę ob sacrorum direptionē priuatus.

et amore commemorasse / ac breuiter perstrinxisse uolui: tum quidem: ut eorum animus / qui in hac sacrarũ rerum rapiendarum opinione uersantur: et priscorum exemplis / et rebus a se infœliciter gestis ad saniora / melioraq; consilia capienda rescipiscat: Tum uero ut unusquisq; optime intelligat: nullum unq̃ non solum nostrorũ: Verum etiam antiquorum temporũ inuentum fuisse: qui deo dicatis rebus / impias quandoq; manus admouerit: cui longo tẽpore res suæ prospero / fœliciq; cursu successerint: aut is non statim meritas pœnas exsoluerit. Quod utinam a uobis imperioq; uestro auertat clemẽtissimus deus. Quas ob res ne in longum nimis nostra protendatur oratio. Vereamini / ni uereamini et uos Clarissimi Veneti si in hoc uestro proposito diutius perstiteritis: ne tot impendẽtibus malis ac periculis / grauiora etiã subire ac tolerare cogamini. Non arbitremini id uobis magis q̃ cæteris impune futurum: Lento enim gradu ad sui uindictam diuina procedit ira: tarditatẽq; supplicii pœnæ grauitate compensat.

Nullus unq̃ sacrilegus diu de sacrilegio gauisus.

Nunq̃ profecto a p̃stantibus in re publica gubernanda uiris laudata est in una sentẽtia imota p̃mãsio: Sed ueluti in nauigando / si portum tenere nõ queas tẽpestati obsequi artis est: Cum uero id mu

tata uelificatione assequi ualeas/ stultum profecto est/ et insanū eum cum periculo cursum tenere: quem prius cœperat. Sic nempe/ et in administrā da re pu. gerendum est. Neq; enim idem semp cō/ silium/ eademq; sententia sequenda est. Sed quod honestum/ quod utile/ quod fœlicē rei pu. digno/ scitur afferre successum. Id certe sequendum/ id amplectendum: et in eo diutius firmiter permanē/ dum. At uero si id rei pu. perniciosum esse discer nitur: fatuum profecto esse/ ac temerarium unus quisq; sanæ mentis ītelliget: id cum periculo seq: quod possis cum salute/ ac gloria declinare. Nūc igitur clarissimi ueneti me salutis uestræ cupidissi/ mum exaudite. Vobis uestrisq; rebus melioribus consiliis succurrite. Venetorum nomen toto orbe celeberrimum/ sanctōribus institutis custodite. Va rias uobis impendentes procellas/ ac tēpestates/ sa/ lubrioribus remediis amouete. Vt talibus cōsiliis/ talibusq; sententiis/ et rebus uestris/ et uniuersæ ꝓ uideatis rei pu. Christianæ: Cuius salus e uestra dependet.

Optimū con siliū attendite Veneti.

FINIS.

Questio disputata per .D. Celsum Veronensem Canonicū regularē cōgregationis lateranen. uidelicet An aliqua res pu. possit conducere iudeos ad fœnerādū sine peccato, et ēt an Papa ualeat cōcedere ꝙ id fieri possit sine peccato.

AXIMA Controuersia, atq; dubitatio Paduæ fuit: An aliqua res pub. possit cōducere iudeos ad fœnerādū sine peccato. Et an papa, uel uniuersalis ecclesia posset id concedere fieri sine peccato. Et quia aliqui theologorū, et canonistarū ausi sunt temere affirmare ꝙ sic, supponētes et affirmātes ꝙ iudei possunt fœnerari sine peccato: Ideo primo querendū ē: An iudei possint exercere usuras sine peccato. Primo dicendum ꝙ falsum est ꝙ iudeus possit exercere usuras prout usuræ sunt, et hoc sine peccato: imo nullus omnino hoium ēt paganorū gētiliū, et quorūcūq;: rō ē qa usura ē cōtra legē naturæ quæ oēs hoies obligat et semp obligauit et obligabit. Nam contra legem naturæ non cadit dispensatio: qa omne decēs ī ea īcludit: Vnde lex naturæ secūdū qd magis obligat q̄ ius diuinū: Nā cōtra ius diuinū aliq̄do fcā ē dispēsatō ut patet d̄ pceptis cerimonialibus, ut de sabbato et ce. Sed nō cōtra ius naturæ: qa eēt dispēsatio cōtra omnē decētiā cōtra

Ius nature quo magis obligat q̄ ius diuinum.

omnem ordinem naturalem / cõtra omne dictamẽ rationis/ et contra omnem moralitatem. Vnde Ri

Richardus.

chardus de media uilla in quarto .di. xvii.ar.ii.q. vii.dicit ꝙ omne quod eſt de iure naturæ/eſt de iure diuino: quia deus creauit naturam/et ius in natura: Sed non omne quod eſt de iure diuino eſt de iure naturæ/ut patet in multis cerimonialibus quæ aliquo mõ etiam primis pricipiis naturalibus non erant conformia / ſed magis repugnabant ſecũdũ quid: licet non omnimode: Ideo mutata ſunt et potuere mutari. Tamen ĩ glo.di.i.c.ius naturale. Videtur etiam poni ꝙ omne / quod eſt de iure di/uino eſt de iure naturæ: ſed nõ ibi ſtricte accipitur ius naturæ: ſed large uidelicet inquantũ etiam na/tura dictat / ut pareamus deo / quoquo pacto ali/quid ꝑcipienti et cet. Ob quam quidem rem: quicquid fuit in lege ueteri/ quod fuit ſecundũ ius na/turæ proprie acceptum/non fuit mutatum nec potuit rationabiliter mutari / et modo obligat et ſẽp obligabit / nec papa contra tale ius poteſt diſpen/

Hugo.

ſare. Vnde bene dixit hugo de ſancto uictore li.i. de ſacris par.xii.ꝙ precepta alia ſunt mobilia alia immobilia: mobilia ſunt: quæ ad tempus ſunt or/dinata: ĩmobilia autem ſunt: quæ a natura ueniũt/ et ad iſtum intellectũ poteſt accipi quod dicit Ho

sti: et alii doctores super .c. constitutus de re. do. ꝙ omne idecens/ est deo ipossibile et indispensabi le omnino / et multo magis Papæ : qui est uicari / us dei / et eius uices agit: sed tale est illud quod est contra naturalē equitatem . Ob hoc etiā dicit Anselmus / ꝙ quia mendacium est contra naturam adeo est peccatū: ut deus non possit dispensare ut dicatur sine peccato quia non potest recedere a ueritate sua etc. Anselmus.

Sed modo probandum est ꝙ usura sit con/ tra naturam et contra omnem naturalem equitatem . Quia usurarius uult uendere id qđ non est in rerum natura uidelicet usum re / rum quæ non habent usum distinctum ab ipsis re bus / uel a consumptione ipsarum rerum / aut di stractione / ut est usus pecuniæ: et frumēti: et uini qa ipsorū usus est eorū cōsumptio uel distractio : nec alio modo possunt uti / et maxie pecunia / quæ ad hoc inuenta est / ut sit media in cōmutationi / bus / ut dixit Aristotiles primo politicorum et .v. Ethicorum : Vnde talium rerum usus non potest concedi nisi concedatur res / seu rerū dominium / quare isti dicuntur uelle uēdere bis unam rem / uel id quod non est .s. uendunt uinum et usum uini seorsum : Similiter tales uolunt duplicem compē Aristotiles.

ſationem primo pecuniæ ſuæ iam datæ / ad domi/
nium alterius : Deinde uolunt premium de uſu il
lius pecuniæ/ quæ amplius poſt mutuum non eſt
ſua . Dicitur etiam uſura contra naturam pro/
prii contractus mutui / quia de natura et eſſentia
Math . contractus mutui eſt/ ꝙ ſit gratuitus Math.x.gra
Luc . tis accepiſtis et gratis date. Et Luc.vi.mutuum dã
tes nihil inde ſperãtes nam ſicut gratia non eſt gra
Leo Papa. tia / ſi non gratis datur / ut dicit Leo Papa et ha/
betur .i.q.i.c. primo ſic mutuũ non eſt mutuum
ſi non ſit gratuitum : ſed uſurarius uolens merce/
dem in mutuo rerum / quæ non habent uſum di/
ſtinctum / ubi etiam datur dominiũ:peruertit na/
tura m contractus gratuitui mutui in mercenariũ/
ubi non poteſt eſſe merces / quare agit contra na
tu ralem iuſticiam ipſius contractus mutui .

d Einde uſurarius peruertit dominia rerũ /et
agit contra dominiũ naturale rerum . Nam
de natura et eſſentia contractus mutui eſt /
ꝙ transferatur dominiũ in mutuatariũ .i. in eum
cui fit mutuum / ut etiam habetur in.l.ii.§.apella
ta . ff . Si certum petatur . Ethimologia etiam
nominis id declarat : quia mutuum dicitur qd' de
meo fit tuum : Nam proprie mutuum non fit ni/

ſi in rebus ubi tranſfertur dominium : Sed uſurarius poſt mutuum uult dominiū in rebus ubi non habet : et propter illud dominium uiolentatum et quod non ē / uult premiū uſus : Quare iniquiſſime agit contra naturalia rerum dominia. Sed euertere aut peruertere naturalia et eſſentialia rerum eſt ſolius dei / et non humanæ facultatis niſi inique agentis ergo etc.

Item contra naturam facit uſurarius quia uult uendere homini res ſuas proprias ſcilicet propriam induſtriam / quia pecunia mutuata ex ſe nihil faceret et ſemper mortua eſſet : Sed ſi lucratur ex induſtria eſt mutuatarii : Sed durū eſt et iniuſtum ac innaturale / ꝙ alicui induſtria ſua propria ſibi uendatur : ſicut iniquum eſſet ſi ſibi uenderetur propria domus in qua iam habet dominium : Sed talia facit uſurarius ergo etc. Sed ꝙ illa pecunia ſit omnimode illius qui mutuo eam accepit patet : quia ſi immediate eam ammitteret in damnum ſuum ſibi cederet / et non mutuantis tanquam rem propriam amiſiſſet quare etc.

Item uſurarius agit contra naturā quia uult ꝙ res quæ non faciunt fructum naturaliter faciant fructū : Vnde ab Ariſtotile primo politicorū uſura uocat̃ partus cōtra naturālet hoc tangit̃ ab Am Ariſtoteles. Ambr.

broſio cum dicitur uſuræ arte nequiſſima / et ex ip ſo auro naſcitur aurum / et habetur di.xxxxvii.c.ſi cut : Iſte profecto partus eſt partus diabolicus : et non naturalis ymo uere iniquiſſimus.
Item poſſet dici ꝙ uſura eſt contra naturã tem / poris : quia uſurarius uult tempus alteri uendere cum ſit omnibus comune: ut arguit̃ extra e.c.con ſuluit nam de conceſſione temporis uult lucrum.
Item contra laborem quia uult premium uſurari / us ſine labore : Dicitur enim communiter ꝙ om / nis labor optat premium extra de re. eccle. non ali.c.ad noſtram et xii.q.ii.caritatẽ: ſapien.iii.etiã dicitur bonorũ laborũ glorioſus ẽ fructuſ. Inſti.đ legip.pa.§.cognatos.et.ff.cõmodati.l.ſi is.§.i. ſed fructus uſurarii non eſſet bonorum laborum: ſed ſine labore contra illud apoſtoli.ii.thi.iii.ſi quis non uult operari non manducet. Volunt ip / ſi triumphare / lucrari / gaudere / et hoc ex labore et ſanguine pauperum : Deinde uolunt lucrari in die paſce in die natiuitatis domini in die aſcen / ſionis et nunquã ceſſant a fructu / nec celebrant di es ſolẽnes etc. Concludendo ergo cum uſura ſit cõtra omnem equitatẽ naturalem non poteſt fieri ſine peccato : Et ideo dicendum ꝙ iudeis nun ꝗ fuit licita uſura / ſed bene pro redemptione rerũ

ad ſe pertinentiũ / et ſic intelligitur illud deutero. xxiii. Vt etiam habetur xiiii.q.iiii. Ab illo: quia illis quibus poſſumus inferre bella poſſumus dare ad uſurã: quia eo modo noſtra redimimus: Ideo a nullo theologorum unq̃ conceſſum inuenitur / ꝙ uſura ut uſura fuerit licita / nec etiam ab aliquo canoniſtarum timorato / quia pro iſta ſententia eſt hoſti.i ſumma de uſuris.§.an aliquo caſu uer. octauo: Similiter Io.An.in.c.conqueſtus de uſu / ris ſimiliter Budrius Car. Zab. et quaſi omnes in capitulo cõqueſtus. Idẽ ẽt Ray. ĩ ſumma et Arch. in.c.ab illo xiiii.q.iiii: Sed ſi quis perſeueraret in ſententia peruicaciter dicendo ꝙ deus permiſerit iudeis uſuram ut uſura: quod tamen non credo / tũc poſſet ẽt aliter dici iuxta illud Th.ſecũda ſecũ de q.lxxviii.ar.primo ĩ reſponſione ſecũdi ar. et ĩ tertio ſententiarũ diſtin.xxxvii.ar.ultimo: ꝙ pri / mo accipere uſuram a quocunq; homine eſt ſim / pliciter malũ: debemus.n.habere omnem hominẽ quaſi proximũ ẽt fratrẽ præcipue ĩ ſtatu euangelii ad quem omnes uocantur. Vnde in pſalmo abſo lute dicitur: qui pecuniam ſuam non dedit ad uſu ram etc. Ezechiel xviii. qui uſurã non acceperit. Q đ aũt iudei ab extraneis uſuras acciperẽt nõ fu it eis cõceſſũ quaſi licitũ / et tãq̃ res quæ fieri poſſet

Tho.

Ezechiel.

ſine mortali: ſed permiſſum fuit ad maius malum uitandum ne ſcilicet a iudeis deum colentibus uſuras acciperent propter auariciam cui dediti erant: ut habetur Iſaya xlxvi. Quod autem in premium promittitur fœneraberis gentibus multis: fœnus ibi large accipitur ꝓ mutuo ſicut eccleſiaſtici xxviiii. dicitur. Multi cauſa nequitiæ non fœnerati ſunt. i. non mutuauerunt: promittitur ergo in premium Iudeis habundantia diuiciarum: ex qua contingit ꝙ aliis mutuare poſſunt: permiſit ēt eo modo iudeis libellum repudii: ut euitarent homicidium: Aliud eſt enim p̃cipere uel hortari: et aliud permittere. Quod enim permittimus nolentes cõcedimus: quia malas hominum uoluntates ad plenum cohibere non poſſumus: ut dicit Chriſoſtomus et habetur. xxxi. q. i. hac ratione: dicitur etiã ibidem ꝙ ea quæ permittimus non approbamus. Ad hoc propoſitum facit illud quod dicitur in. c. cum iam dudum de preben. ubi dicitur ꝙ multa per patientiam tollerantur: quæ ſi in iudicium deducerentur caſſarentur: Cum autem christiani poſſint faciliter eorum peccatũ impedire non debēt inducere uel eos fouere. Alex. etiam de Alex. in ſumma ubi loquitur de uſuris tenet ꝙ iudei nun-

quam potuerunt exercere usuras sine peccato mor
tali prout usuræ sunt. Et licet aliqui dicãt / ꝙ sal
tem possunt moderari usuræ iudeorum propter.c.
quanto de usuris ubi prohibentur graues/ et imo/
deratæ usuræ: dicendum secundum glo. ibi ꝙ nõ
licet in malo arguere a contrario sensu: deinde ꝙ
omnis usura est grauis/ et immoderata: quia est ra
pina: ut in.c.si quis usuram.xiiii.q.iiii. Argumen/
tum etiam sumi potest ꝙ i iudeis sit semper usura
cum peccato / quia etiam post bapt. coguntur re/
stituere sicut et res rapinosæ: Nam post abolitio
nẽ peccatorũ per baptismũ alia iuste acquisita ẽt si
ne peccato possunt retineri sed non usuræ. quia
radix putrida et cum peccato fuit ergo et rami in/
fecti et cætera. Inno. de trans. in capitulo finali
dicit ꝙ quãtum ad cõmittendum peccatum mor/
tale uel remanendũ in illo / in hiis / quæ pẽdent a
iure naturali in lege diuina / et euangelio conten
to: Papa non potest dispensare: et ponit exem/
plũ de.c.super eo de usuris: Papa ergo non dispen
sat contra ius diuinum ubi est peccatum mortale.
Similiter nec cõtra ius positiuum quando etiam
non cessat iiusticia et iniquitas naturalis et cetera.

Secunda dubitatio principalis.

S Ecundum dubium an cõmunitas aliqua possit cõducere iudeos ad exercendum usuras sine peccato cõmunitatis idest ipsorum hominum ipsius rei publicæ conducentium.

S Olutio huius dubii patere põt ex pcedẽtibus quia coopari scienter peccato mortali ẽ mortale secũdũ omẽs theologos et doctos canonistas: quod elicit ex dictis Pau ad ro.i. Nõ solum qui faciũnt sed ẽt qui consentiunt facientibus digni sũt morte: ergo q̃to magis q inducũt. ubi gl. quã allegat Th. scd̃a scd̃e. q.x. ar.x.i.i. ar. ubi tractat de tollerantia: quã habere debemus circa ritus iudeorum et aliorũ infidelium dicit ꝙ peccato consentire unusquisq; dicendus est: qui nõ prohibet cum prohibere ualeat: si non prohibere est malum quãto maius malum erit consentire uel cooperari peccato? quod consentiens peccet patet. x. q. iii. Qui consentit: et tribus capitulis sequẽtibus expresse.

Pau.

Primo ergo dicendum est ꝙ conducentes quia ex conductione oportet ꝙ paciscantur de solutione usurarum ꝙ non sunt liberi ab excomunicatione: et ex consequenti a peccato mortali ut per

clemẽ.i. de usuris : Secundo ꝙ conducentes pec cent mortaliter satis clare argui potest : quia faci / unt contra preceptũ ecclesiæ extra de usuris post miserabilem : Vbi ecclesia precipit principibus se cularibus ꝙ faciãt restituere usuras / quas accipiũt Iudei / et ꝙ alias interdicatur eis communicatio omnium rerum cum Christi fidelibus etiam sub pœna excommunicationis precipit ecclesia : Ta / lia precepta secundum theologos et timoratos ca / nonistas semper obligant ad mortale quãto magis peccarent conducentes ? Secundum theologos si principes / uel alii rectores cogunt christianos ad soluendum usuras Iudeis : Ipsi tenentur ad resti / tutionem : Sed tales conductores ex tali conduc / tione cogent in futurum soluere : quia iam se obli gant / et obligarent exconuentionibus / ergo faci / unt se participes futuræ rapinæ : quia usura dici / tur rapina ut habetur xiiii.q.iiii.c. Si quis : et est textus Ambrosii notabilis / et exconsequenti pec / Ambro. cant mortaliter quia rapina non potest esse sine peccato mortali . Guil.dicit ꝙ domini qui per mittunt usuras exigi a iudeis in terris eorum : ꝙ ipsi tenentur ad restitutõnem : quia cum possint non compellunt ipsos ad restituendum / cum ad eos pertineat et teneantur ad preceptum quod ha

bent ab ecclesia : quod non seruando monstrant se habere interpretatum consensum : iuxta illud non caret scrupulo concessionis occultæ : qui ma / nifesto facinori non desinit obuiare extra de homi cidiis sicut dignū. §.iii.et ex consequenti peccant mortaliter ergo a fortiori quanto magis qui cōdu cunt conuentionem faciendo de usuris. Et cum mihi a secularibus frequentius dicitur / ꝙ fit hoc ad uitandum maius detrimentum eorum / et pro pter multa commoda:quæ proueniunt pauperibꝫ ipsius ciuitatis et cætera. Quibus sancte est dicē / dum ꝙ nunquam malum culpæ agendum est / ut uitentur omnia mala mundi temporalia / nec etiā spiritualia dummodo remaneat ibi culpa / et dei offensa: Nec est aliquo pacto credendum aut arbi trandum / ꝙ mala debeamus euitare/aut bona de beant nobis prouenire per offensam dei secundū omnes sanctos doctores:quia esset inferre: aut qd deus non esset omnipotens:quia nō posset succur rere nolentibus eum offendere:aut ꝙ non cerne / ret omnia / quia non posset intueri talem bonam mentem et innocentem:quæ propter eius gratiam nollet committere peccatum ueniale / Aut ꝙ non esset sanctus / quia non delectaretur tali tantaqꝫ innocentia / eiqꝫ succurreret: sed magis succurre /

ret scelestis hominibus quasi delectaretur eorum offensa / et iniquitate: et hoc satis argui potest eti am ex textu de usuris.c.super eo. ubi dicitur ꝙ sa cra scriptura prohibet pro alterius uita mentiri / et multo magis prohibendum est ne quis pro redimē da uita captiui usurarum crimine inuoluatur.

c Onclusio hæc theologorum uera est et ma/ xime Tho.secunda secūde.q.xxxxiii.ar.vii. in solutione.v.argumenti.et Pe.de pal.in.iiii. di. xvii.ar.i .in .vi.quesito.conclusione prima ꝙ nul lum malum culpæ etiam uenialis ut euitētur mor talia est eligendum:quia dei offensa non est eligē/ da / nec cadit sub electione : nec etiam est aliquo modo debita:ut ēt euitētur multa mala. unde Au gu.in li.de mendacio et habetur .xxii.q.ii.c. pri / mo.dicit ꝙ omne genus mendacii ꝙ alicui ꝓdest corporaliter / et spiritualiter / et nulli obest etiam pro illa utilitate faciendum non est. Vnde conclu dit augustinus ꝙ ad sempiternam salutem nullus ducendus est opitulante mendacio: hæc etiam sen tentia habetur a magistro sententiarum in.iii. di . xxxviii. et confirmatur a beato Bonauentura / et a reliquis theologis: Augustinus similiter super psal mos et habetur.xxii.q.ii.Ne quis dicat ꝙ bonis et scis uiris falsū dicere iuenitur esse cōcessum idem

etiã habetur ubi supra.c.faciat Si ergo ista non licent: quanto minus licebit usuræ cooperari cum semper usura sit peccatũ mortale.hoc etiam argui posset ex.c.non magno ne.cle. uel mo. et cetera.

Host.etiam et Io.An.in.c non magno ne.cle. uel mo.dicunt aut aliquid est prohibitũ lege diuina, ut mendacium, et usura'et non admittitur cõpensatio de minori malo ad maius malũ; nec de malo ad maius bonũ et hoc per.c.super eo de usuris et xxii.q.ii.c.i.Aut est prohibitum lege canonica:et tunc põt fieri cõpensatio auctoritate Papæ: cum possit tollere peccatum quod constitutõ canonica induxit: ut in .c. proposuit de con.preben.etc: Ecclesia ergo non potest consentire malo culpæ: et multominus cooperari quod est prohibitum lege diuina in quo semper remanet macula peccati et hoc etiam ut uitetur maius malum uel quod sequatur aliquod aliud bonum, ut patet expresse di.xiiii.c.quod ait: licet possit tollerare eccelsia sub dissimulatione causa maioris mali uitandi uel causa maioris boni, quod inde oriri potest et de hoc est glosa quam sequitur Ar-

Acrhi. chidiaconus et Iohannes de fant.distinctiõe quarta capitulo Deniq; in uerbo uenia: uide etiã glosam notabilẽ distic .iii.c.finali. Et si quis diceret

ꝙ ecclesia tollerat ritus iudeorum / et prohibet fideles ne eos īpediant ut habet expresse di. xxxxv. c. Qui sincera. Dicendum ꝙ ecclesia hoc impedit causa maioris boni/ quod exinde sequitur ut. s. ꝑ hanc uiam possimus eos lucrari / et facilius cōuertantur ad ueritatem / ut dicitur in supradicto. c. qui sincera. Deinde quia ueritas nostræ fidei in libris ipsorum uelata et ī ritibus prefigurata nostris oculis lucide demōstatur et fidei nostræ testimonium roboratur ut dicit Augustinus. xviii. de ciuitate dei. c. xxxxv.

Agister Gerardus de senis ordinis heremitarum examinat hoc dubium utrum iura debeāt concedere cōtractum usurarium / propter aliquod bonum quod īde oriatur uel propter aliquod malum : quod inde uitetur: quod soluit hoc modo distinguendo/ et allegatur a Ioh. an. in mercurialibus in regula peccatum . in ar. iii. Dicit enim ꝙ ꝑmissio accipi potest tribus modis. Vno modo prout est simplex permissio indulgens pœnam. et hoc casu ecclesia permittit malum / ut euitetur maius malum ut in dicto. c. deniq; iuncta glo. ī uerbo uenia. di. iiii. et in. c. Si qua monacharum iuncta gl. xxvii. q. i. Et dicit ibidem Ioh. an. ꝙ talis ꝑmissio ideo dicitur simplex quia tantūmodo pœna indulgetur / non autem culpa minuitur. Secundo mo

Permissio potest accipi tribus modis

do accipi poteſt permiſſio uel cõceſſio prout idem eſt ꝙ permiſſio tollens impedimentum ſecundum quẽ modũ iudei inter xp̃ianos permittuntur ab ecclesia in obſeruantia ſui ritus ut in.c.Qui ſincera xxxxv .d. et iſta permiſſio differt a prima: quia nõ ſolum eccleſia permittit malum.ſ.obſeruantiam ritus iudeorum ſubtrahendo cõminationẽ / uel inflictionem pœnæ/ ſicut facit permiſſio prima / ſed etiam remouendo impedimenta chriſtianorũ/qui uellent ĩpedire iudeos ne obſeruarent ſuos ritus ut in.c.Sicut de iudeis. Tertio modo poteſt accipi conceſſio prout idem eſt ꝙ permiſſio præſtans iuuamen: ſecundum quem modum eccleſia quandoq; permittit clericum occidi a p̃tãte ſeculari / et hæc permiſſio excedit ſecũdam: ſicut ſecunda primam: quia in iſta tertia permiſſione non ſolũ ſubtrahitur cõminatio aut inflictio pœnæ: quæ poſſet per occiſionẽ clerici infligi / ſicut fit in prima permiſſione. Sed etiam tollit impedimentum per qđ poſſet occiſio clerici impediri: quemadmodũ fit in ſecũda permiſſione. Immo ultra hec duo præſtat iuuamen ĩ iſta tertia permiſſione quod non fit in aliqua precedentiũ: Nam in nulla ipſarũ poſſet eccleſia iuuamen p̃ſtare: quia non poteſt adiuuare malũ culpæ et offenſæ dei: et qui aliter ſentiunt be

ſtialiter ſentiunt : Sed eccleſia præſtat iuuamen / quia ipſum degradat et ponit in manibus iudicis ſecularis ut crucietur uel etiam occidatur iuxta illud Apoſtoli.i.cor.v. Tradens huiuſmodi hominem ſathanæ in interitũ carnis ut ſpiritus eius ſaluus fiat in diem domini noſtri Ihesu Xp̃i ut in.c. nouimus de uerborum ſignifi. Apoſtolus.

e X his patet ꝙ tribus modis poteſt accipi cõceſſio uel permiſſio / primo quãdo propter maius malum uitandũ malum toleratur ſub diſſimulatione:et hæc dicitur comparatiua permiſſio / quia ſolum pœna indulgetur / Cum talis ſic faciens non puniatur ut eſt de meretricibus : Tamen non minus iuoluitur crimini propter talem permiſſionem : Secundo modo accipitur conceſſio uel permiſſio / quando eccleſia tollit impedimenta impedientia malum fieri propter bonũ / quod inde ſequi ſperatur ut in obſeruatione ritus Iudeorum. Tertio modo quando eccleſia præſtat iuuamẽ : Et ſciendũ ꝙ eccleſia hoc tertio modo nõ poteſt cõcedere uel ꝑmittere niſi illud quod ꝑmittitur ſiue conceditur ſit licitũ ut eſt occiſio clerici ꝑꝑ delictũ traditi curiæ ſeculari:nam hoc eſt licitũ quia maleficia non debent remanere impunita ut in . c.ut fame de ſen .ex.et.l. ita uulneratus. ff.ad l. Aquiliam: Quamobrem concludendum eſt

ita q uidelicet ecclesia non potest dare licentiam præstando iuuamen faciendi malum culpæ ut i.c. legatur.xxiiii.q.ii.unde ecclesia non posset dare licentiam præstando iuuamen / ut iudei seruarent ritus suos ut dicitur in glo. iii. c. Qui sincera. xxxxv.di.unde August.contra pminianum dicit: q quis malis sociatur quādo cum eis malū cōmittit / aut cōmittentibus fauet ut habetur.xxv.q.iiii Ita plane / et in fine capituli ita concludit Aug.ubi malum nō potest corrigi / uel puniri / uel aliter obuiari illa duo retenta semper reseruant hominem innocentem et īcorruptum a peccato.s.ut nec malum quis faciat: nec approbet factum: sed præstare iuuamen iudeis ad usuras exercendas esset fauere malo quod non licet et cetera.

Augu.

Oncludit ergo ibi suprascriptus frater Gerardus, et Ioh.an. q nec ius naturale nec diuinum potest permittere contractū usurarium / propter aliquod maius malū uitandū uel ppter bonum / quod inde oritur.quia et ius naturale / et diuinum prohibent usuras. Nec etiam ius canonicum aliqua suprascriptarum pmissionum / quia pœna cōminatur et infligit facientibus dictū contractum / ut in.c.q̄q̄.li.vi.de usuris.sed multo minus aliquis dominus temporalis / uel aliqua cō

munitas/ quæ ſunt minoris auctoritatis : et ſi ali/ quas uideatur Papa permittere uſuras / ut in.c:ſa lubriter de uſuris/ et alibi dicendum ꝙ illæ nõ ſũt proprie uſuræ licet uideantur ſimiles:Ius autem ci uile permittit permiſſione primi modi.ſ.non infli gendo pœnam ; propter maius malum uitãdum.

Ergo hæc eſt theologorum et canoniſtarum uera et indubitata concluſio / licet enim multa ad duci et allegari poſſent: ſed quia nõnulli propter dictum Auguſtini in libro de adulterinis cõiugiis quod etiam habetur.xxxiii.q.ii.c.Si quod uerius audent dicere ꝙ de duobus malis culpæ minus eſt eligendum quia Auguſti.uidetur dicere ꝙ ſi quis uult facere homicidium/ uel adulterium ꝙ potius faciat adulterium q̃ homicidium:Quibus reſpon dendum eſt ꝙ Auguſt.loquitur conditionaliter. uidelicet ꝙ ſi quis cogeretur ad aliquod iſtorũ ꝙ magis deberet facere adulterium:ſed illius conditi onalis prima pars non eſt concedenda.quia nemo liberi arbitrii cogitur ad peccandum / ergo et con ſequens non eſt concedendum : Similiter Augu. uolebat dicere ꝙ ſi quis uellet alterũ iſtorum face re ꝙ magis deberet facere adulterium: Sed nullus debet uelle perpetrare aliquod iſtorum et cetera : Sed bene ſtante mala uoluntate ad alterum iſtorũ

tunc faciat minus : ſed illa mala uoluntas eſt de ponenda . Quare perſtat concluſio firma ꝙ malum culpæ paruum non eſt perpetrandum / ut uitetur maius et ex conſequenti nec uſuræ .

FINIS

D. Celſi Veronenſis Cano. Regul. ad Reuerendiſſimũ .D. Cardinalem Papien. de morte .S. Sixti Cardinalis Epi.

REVERENdiſſime domine Ex litteris benedicti Maphei nepotis mei cognoui id quod etiam ſine litteris intelligebam . Et tuæ Reuerendiſſimæ . D . erga me ſtudium eximium et iudicium eiuſdem in me ſingulare Doleo ꝓfecto / neq; me parem pro tuis in me meritis gratiam refferre poſſe : Neq; ea in me eſſe quæ opinioni tuæ / iudicioq; reſpondeant . Tuam ſemper Reuerendiſſimã dominationem laudis meæ cupidam dignitatiſq; cognoui : Itidem ago / ubiq; locorum et gentiũ / de tua excellenti uirtute / ac gloria. Huiuſcæ rei habeo q̃plurimos locupletiſſimos atq; digniſſimos teſtes. Verum de his alias. Quid autem mi Reuerendiſſime domine in hac tam mi

sera et falaci uita admodũ cupere debeamus: non satis intelligo: quid uero timendum sit: plane cognosco. Quottidie noua oboriuntur exempla quibus instruimur/ nihil esse hac uita miserius: Nam cum nuper de obitu Cardinalis sancti Sixti ex multorum litteris et nuntiis accepissem: Cœpi mecum cogitare uariam rerum humanarum sortem/ mirabilemq; simul ac miserabilem hominis istius cõditionem fuisse cognoui: Nam qui paulo ãte in uita fœlicissimus omnium esse putabatur. in morte miserimus omnium apparuit: quando ea quæ uiuenti gloriam et splendorem attulerunt. morienti pœnam et cruciatum inferrent: et ea quæ dum ante possiderentur iucũda et dulcia esse uidebãtur: eadem dum relinquerentur tristia et amara esse ꝓbarentur: Quid enim in hoc biennio huic quod optaret/ aut uiuenti defuit/ aut morienti profuit: Heu miseram nimis hominis conditionem: dũ ea quæ in uita tanto labore parantur ad uoluptatem: in morte tanto dolore relinquũtur ad pœnã: Et quæ prius longis erant quesita uigiliis ut essent oblectamento/ breui tempore magno sunt amissa tormento. Nihil huic homini adiumẽti dignitas: nihil splendor: nihil aurum: nihil argentum: nihil uasa preciosa: nihil opes: nil nitor gemmarum: nil

fauor auræ popularis: nil turba clientum: nil deni
que principatus tāto præsidio studioq̧ ualatus ꝓ
sus attulit salutem: Sed e contrario quum corpus
sæuis doloribus cruciatum torqueretur: Hæc om
nia quoniam relinquenda erāt animū quoq̧ di
ris ac cruentibus morsibus lacerabant: ut mihi ꝑ
fecto fortunatissimi esse uideātur: qui nullā cum
rebus tam cito perituris sortem acceperunt. uel ac
ceptam uirtute ipsa contemptā penitus abiecerūt:
Sic enim fit ut animus noster et adhuc in corpore
positus nullis rerum presentiū delinitus illecebris
rerum æternarum cogitatione pascatur: Et dū mi
grat a corpore nullis uinculis irretitus aut sordib9
inquinatus liber ac mundus euolet in superna et
nullo dolore relinquat: quod miro ardore cōtem
psit: At me quidē iampridem totum in hanc cogi
tationem errectum: cum uariis rerum humanarū
multiplicesq̧ casus: Tum uiri de quo dico tam
repentini tamq̧ insperati euentus subitæq̧ pro
cellæ confirmarunt: Quid enim? floruit hic pau
cis diebus plusq̧ mea sententia assequutus est q̄
uel ulli sperare aut ei fas esset optare: Quandoq
dem ex loco tam humili tamq̧ abiecto. ad tam ex
cellentis gloriæ culmen altitudinēq̧ potentiæ euec
tus est. Et ecce mi pater et domine dum huic ad

uota succedunt omnia parum dico immo dum uota sucessu rerũ superant, dum nihil optat/qđ non speret. dum nihil speret quod non querat: nihil querit/ quod non assequatur: Dum ei cuncta arident in ipso primordio iuuentæ in medio florentis gloriæ cursu/ subita atq; insperata morte corripitur: O fluxã rerum humanarũ labilemq; natur/ram: O falacem uitæ spem: O miseram conditionem: Quid est quod animos nostros excitet aut allitiat ad hanc rerum transeuntium ac tam cito labentis uitæ gloriam appetendã: quando uel res nobis/ uel nos rebus/ tam inopinato euẽtu/ tamq; subito casu subtrahimur? Igitur humanissime princeps ab his rebus quæ tam cito pereunt meus auocandus est animus: atq; illic spes mea cogitatioq; locanda est: Vbi uita perpetua. Vbi pax æterna. Vbi immortalis beatitudo. Vbi sempiterna fœlicitas. Vbi deus noster est premium ac uita/et merces nostra magna nimis: Hæc tuæ Reueren. Do. scripsi non quod aut ad contemptũ uitæ præsentis/ aut ad spem futuræ eam accendendam in/flammandamq; putarem: Cum uita tua perfecta quædam norma integritatis: sanctitatisq; existat. Sed ut magis hæc Epistola esset monumentũ mei in te præcipui amoris/ ac singularis obseruantiæ/

intelligeresq; tuam Reuerendissimam Dominationem mecum in studiis / mecum in cogitationibus / mecum et domi / et publice cum suauissima memoria uersari. Cui me unice trado / atq; commendo. Ex Bononia xii. kallendas Februarias.

Epistolion Philippi Beroaldi.

o Puscula nõ parum multa cum ellegantiæ nitore: tum sententiarum splendore fulgẽtiã laudibus extollere consueuimus. Inter quæ reponi merito potest libellus hic a Venerabili Viro Celso nuperrime editus: Qui non minus est eruditione q̃ religione monstrabilis: multum in hoc nitoris: nec minus doctrinæ inest: Lector lege lætaberis. Vale.

Opuſculum hoc Bononiæ Impreſſum eſt ꝑ Pla‑
tonem de Benedictis librorum excuſſorē Anno
Domini . M . CCCC . LXXXXIIII . Quin
to kallendas Iulias .

REGISTRVM.

a . b . c . d . e .

Omnes ſunt quaterniones Vltimus uero
conſtat ex duobus foliis .

.·.